

NIEPEŁNOSPRAWNY W UNII EUROPEJSKIEJ

PODSTAWOWE INFORMACJE
DOT. UDOGODNIEN
W ŻYCIU CODZIENNYM
ORAZ W ZATRUDNIENIU

Grupa Postępowego Sojuszu
Socjalistów & Demokratów
w Parlamencie Europejskim

Autorzy opracowania
Radca prawny Kamila Bukowska
Radca prawny Kinga Klonowska
Radca prawny Piotr Przybylski

SŁOWO WSTĘPNE

Szanowni Państwo,

Jest mi niezmiernie miło, że mogę przekazać w Państwa ręce kolejny z cyklu poradników, dotyczących uprawnień przysługujących obywatelom Unii Europejskiej.

Przedmiotowa publikacja pt. NIEPEŁNOSPRAWNY W UNII EUROPEJSKIEJ - PODSTAWOWE INFORMACJE DOT. UDOGODNIEN W ŻYCIU CODZIENNYM ORAZ W ZATRUDNIENIU stanowi zbiór najważniejszych informacji, przydatnych osobom o różnym stopniu niepełnosprawności.

W poradniku zawarte zostały wskazówki dotyczące ubiegania się o stwierdzenie niepełnosprawności, przyznawania świadczeń rentowych, a także omówione zostały kwestie związane z dostosowywaniem warunków pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Niniejszy poradnik zawiera również obszerny wyciąg z aktów prawnych odnoszących się do uprawnień osób niepełnosprawnych w Unii Europejskiej oraz listę przydatnych stron internetowych, których odwiedzenie pozwoli na zdobycie jeszcze bardziej szczegółowych wiadomości.

Pozostaję z nadzieją, że niniejszy poradnik stanie się dla Państwa źródłem wielu ciekawych, a co ważniejsze, przydatnych i pomocnych wskazówek.

Z wyrazami szacunku

Krystyna Łybacka

Posel do Parlamentu Europejskiego

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I.	WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA I AUTORSTWO	3
CZĘŚĆ II.	ZATRUDNIANIE NIEPEŁNOSPRAWNYCH W UE I W POLSCE	4
1.	WSPARCIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZATRUDNIENIU	
	W UNII EUROPEJSKIEJ – ZARYS	4
A.	PRZEPISY UNIJNE I MIĘDZYNARODOWE ZAWIERAJĄCE ZAKAZ DYSKRYMINACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	4
B.	BRAK UJEDNOLICENIA PRAWA PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ MIĘDZY INNYMI W ZAKRESIE PRYZNAWANIA RENT ...	5
C.	PRZYKŁADOWE UNIJNE NARZĘDZIA PRAWNE SŁUŻĄCE NIEPEŁNOSPRAWNYM	5
D.	UNIJNE REGULACJE SŁUŻĄCE NIEPEŁNOSPRAWNYM WCIELONE DO POLSKIEGO SYSTEMU PRAWNEGO	7
2.	ZATRUDNIANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM	7
A.	ANTYDYSKRYMINACYJNE PRZEPISY W POLSKIM PRAWIE PRACY	7
B.	ZATRUDNIANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE	8
B.1.	UŁATWIENIA I KORZYŚCI PRZY ZATRUDNIANIU PRACOWNIKÓW NIEPEŁNOSPRAWNYCH – OGÓLNA INFORMACJA	8
B.2.	UPRAWNIENIA PRACODAWCÓW ZATRUDNIAJĄCYCH OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE – OGÓLNA INFORMACJA	8
C.	UPRAWNIENIA PRACOWNIKÓW NIEPEŁNOSPRAWNYCH	8
C.1.	ORZECZENIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI- JAK UZYSKAĆ ORAZ JAKIE PRZYNOŚI KORZYŚCI ZWIĄZANE Z ZATRUDNIENIEM	8
C.2.	ZATRUDNIANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH – ZASADY OGÓLNE	9
C.3.	ZATRUDNIANIE NIEPEŁNOSPRAWNYCH U PRACODAWCY NIEZAPEWNIAJĄCEGO WARUNKÓW PRACY CHRONIONEJ (U PRACODAWCÓW OTWARTEGO RYNKU PRACY)	10
C.4.	ZATRUDNIENIE W ZAKŁADZIE PRACY CHRONIONEJ / ZAKŁADZIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ	11
C.5.	UPRAWNIENIE PRACOWNICZE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH – OMÓWIENIE WYBRANYCH UPRAWNIEŃ	11
	<i>PRAWO DO KRÓTSZEGO CZASU PRACY</i>	11
	<i>ZAKAZ PRACY W PORZE NOCNEJ I W GODZINACH NADLICZBOWYCH</i> ..	11
	<i>PRAWO DO DODATKOWEJ PRZERWY W PRACY</i>	12
	<i>PRAWO DO DODATKOWEGO URLOPU WYPOCZYNKOWEGO</i>	12
	<i>PRAWO DO KORZYSTANIA Z PŁATNEGO ZWOLNIENIA Z PRACY</i>	13
CZĘŚĆ III.	USTALANIE STOPNIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI ORAZ PRAWA DO RENTY W UNII EUROPEJSKIEJ	14
1.	BRAK UJEDNOLICENIA ZASAD PRYZNAWANIA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY NA POZIOMIE UNIJNYM	14
A.	WSTĘP	14
B.	BRAK UJEDNOLICENIA WYSOKOŚCI ŚWIADCZEŃ	14
C.	BRAK JEDNOLITEGO UNIJNEGO SYSTEMU UZNAWANIA ORZECZEŃ O NIEZDOLNOŚCI DO PRACY	14
D.	ZGODNOŚĆ MIĘDZY USTAWODAWSTWAMI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH W SPRAWIE WARUNKÓW ODNOSZĄCYCH SIĘ DO STOPNIA INWALIDZTWA .	15

2.	UNIJNE ZASADY W ZAKRESIE USTALANIA PRAWA DO RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY OBYWATELI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH . . .	15
A.	WSTĘP	15
B.	PRZYPADEK PODLEGANIA UBEZPIECZENIU WYŁĄCZNIE W JEDNYM KRAJU CZŁONKOWSKIM	16
C.	PRZYPADEK PODLEGANIA UBEZPIECZENIU W KLIKU KRAJACH CZŁONKOWSKICH	16
C.1.	POJĘCIA USTAWODAWSTWA KRAJÓW TYPU „A” ORAZ USTAWODAWSTWA KRAJÓW TYPU „B”	16
C.2.	PRAWO DO ŚWIADCZEŃ POMIMO BRAKU UBEZPIECZENIA W CZASIE RYZYKA (ZAJŚCIE ZDARZENIA/WYPADKU)	16
C.3.	PODLEGANIE WYŁĄCZNIE USTAWODAWSTWU KRAJÓW TYPU „A” . . .	17
C.4.	PODLEGANIE USTAWODAWSTWU KRAJÓW TYPU „A” ORAZ „B”	17
	<i>OGÓLNE ZASADY – ZASADA SUMOWANIA . . . . .</i>	17
	<i>ŚWIADCZENIE NIEZALEŻNE . . . . .</i>	18
	<i>OKRESY UBEZPIECZENIA KRÓTSZE NIŻ 1 ROK . . . . .</i>	19
C.5.	ZASADA SZCZEGÓLNA- PODLEGANIE NAJPIERW USTAWODAWSTWU TYPU „B” A NASTĘPNIE TYPU „A”	19
D.	ZASADA PRZYSŁUGIWANIA ŚWIADCZEŃ NIEZALEŻNIE OD MIEJSCA ZAMIESZKANIA	20
E.	PRZECIWDZIAŁANIE KUMULACJI ŚWIADCZEŃ – ZASADA OGÓLNA	20
F.	PRZECIWDZIAŁANIE KUMULACJI ŚWIADCZEŃ W POLSKIM USTAWODAWSTWIE	21
CHĘŚĆ IV.	PODSTAWOWE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	22
A.	DYREKTYWY	31
B.	ROZPORZĄDZENIA	31
C.	REZOLUCJE	32
D.	DECYZJE	32
CHĘŚĆ V.	ZASADY I PRZEPISY DOTYCZĄCE OTRZYMYWANIA UPRAWNIEŃ DO KORZYSTANIA Z KARTY PARKINGOWEJ W POLSCE	33
CHĘŚĆ VI.	ZASTRZEŻENIA PRAWNE	35
CHĘŚĆ VII.	WYKAZ SKRÓTÓW	36
CHĘŚĆ VIII.	SPIS ŹRÓDEŁ	37
CHĘŚĆ IX.	PRZYDATNE PRZEPISY – WYCIĄG	38
	<i>KODEKS PRACY . . . . .</i>	38
	<i>USTAWA O REHABILITACJI ZAWODOWEJ I SPOŁECZNEJ ORAZ ZATRUDNIANIU OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH . . . . .</i>	38
	<i>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ W SPRAWIE OGÓLNYCH PRZEPISÓW BEZPIECZEŃSTWA I HIGIENY PRACY . . . . .</i>	41
	<i>USTAWA O EMERYTURACH I RENTACH Z FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH . . .</i>	41
	<i>TRAKTAT O UNII EUROPEJSKIEJ (WERSJA SKONSOLIDOWANA) . . . . .</i>	41
	<i>TRAKTAT O FUNKCJONOWANIU UNII EUROPEJSKIEJ (WERSJA SKONSOLIDOWANA) . . .</i>	42
	<i>ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (WE) NR 883/2004 W SPRAWIE KOORDYNACJI SYSTEMÓW ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO . . . . .</i>	43
	<i>ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (WE) NR 987/2009 DOTYCZĄCE WYKONYWANIA ROZPORZĄDZENIA (WE) NR 883/2004 W SPRAWIE KOORDYNACJI SYSTEMÓW ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO . . . . .</i>	51

CZĘŚĆ I. WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA I AUTORSTWO

Wszelkie materiały i informacje przedstawione w tym opracowaniu są przedmiotem ochrony prawa autorskiego i innych praw własności przemysłowej i intelektualnej.

W materiale wykorzystano utwory graficzne oraz zdjęcia pozyskane legalnie i użyto ich zgodnie z zasadami Creative Commons Public Domain CC0. W materiale wykorzystano pomysł i teksty współautorstwa radcy prawnego Kamili Bukowskiej oraz radcy prawnego Kingi Klonowskiej (współtwórstwo Części I – III, V – IX) oraz radcy prawnego Piotra Przybylskiego (autorstwo Części IV, współtwórstwo Części VIII), na co poszczególni autorzy udzielili zgody przenosząc w tym zakresie prawa autorskie, jednak korzystanie z tych materiałów wymaga zgody uprawnionych, poza wyjątkami określonymi w obowiązujących przepisach np. dozwolony użytek w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity: Dz.U. 2006 r. nr 90 poz. 631 ze zmianami).

Grafika wektorowa: pixabay.com.

Materiały ponadto mogą nie odpowiadać oficjalnie przyjętym tekstom, a za autentyczne uznawane są jedynie teksty opublikowane we właściwych dziennikach urzędowych.

W dniu wydania opracowania na Zleceniodawcę przenoszone są niewyłączne prawa autorskie do niniejszej informacji na następujących polach eksploatacji: wprowadzenie do pamięci komputera, utrwalanie, zwielokrotnienie oraz nadawanie w sieci Internet i innych sieciach komputerowych, a także przerabianie.

Dokonywanie adaptacji czy jakichkolwiek przeróbek opracowania może wypaczać sens informacji, w szczególności z uwagi na jej niekompletność, dlatego jakiegokolwiek przeróbki opracowania wykonywane będą na wyłączne ryzyko Zleceniodawcy. Autorzy nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za treści z zewnętrznych serwisów internetowych, których adresy zacytowano w opracowaniu.

Opracowanie uwzględnia stan prawny aktualny na dzień 4 maja 2017 r.

CZĘŚĆ II. ZATRUDNIANIE NIEPEŁNOSPRAWNYCH W UE I W POLSCE

---

1. WSPARCIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZATRUDNIENIU W UNII EUROPEJSKIEJ – ZARYS

A. PRZEPISY UNIJNE I MIĘDZYNARODOWE ZAWIERAJĄCE ZAKAZ DYSKRYMINACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Traktaty unijne zawierają normy prawne, wyznaczające ogólne zasady panujące w Unii Europejskiej, m.in.:

- Unia Europejska: *Zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka.* (art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej).
- *Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia Europejska bierze pod uwagę wymogi związane ze wspieraniem wysokiego poziomu zatrudnienia, zapewnianiem odpowiedniej ochrony socjalnej, zwalczaniem wykluczenia społecznego, a także z wysokim poziomem kształcenia, szkolenia oraz ochrony zdrowia ludzkiego* (art. 9 TFUE).
- *Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia Europejska dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.* (art. 10 TFUE)

Zasadę niedyskryminacji wyraża także art. 21 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej: *Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.*

Wreszcie Unia Europejska przystąpiła do Konwencji ONZ o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, a zawarte w niej zasady zakazujące

dyskryminacji, w tym z uwagi na niepełnosprawność, stanowiącą część prawa unijnego jako zasady ogólne.

B. BRAK UJEDNOLICENIA PRAWA PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ MIĘDZY INNYMI W ZAKRESIE PRYZNAWANIA RENT

Choć niewątpliwie, jedną z zasad prawa Unii Europejskiej jest zasada równości (niedyskryminacji) do chwili obecnej Unia Europejska nie zdecydowała się na ujednoczenie ustawodawstwa państw członkowskich w zakresie przyznawania prawa do emerytur i rent, świadczeń socjalnych, jak i harmonizacji statusu osoby niepełnosprawnej i uprawnień, związanych z niepełnosprawnością. Oznacza to, że np. przyznanie stopnia niepełnosprawności w jednym kraju Unii Europejskiej nie oznacza, że będziemy uznani za niepełnosprawnych w innym państwie.

Tak więc Unia Europejska uznaje, za swoje podstawowe zasady, zakaz dyskryminacji osób niepełnosprawnych oraz dążenie do „sprawiedliwości socjalnej” jej obywateli, co nie jest jednak równoznaczne z harmonizacją prawa unijnego w tym zakresie. Unia Europejska nie ma więc wyłącznej kompetencji w zakresie ustawodawstwa, którego celem (ogólnie rzecz ujmując) jest zwalczanie dyskryminacji osób niepełnosprawnych oraz działania mające na celu poprawę ich sytuacji życiowej i socjalnej¹.

Należy jednak wskazać, że Unia Europejska podjęła już działania, mające na celu wprowadzenie wspólnych rozwiązań lub współpracy pomiędzy państwami członkowskimi w pewnych aspektach.

C. PRZYKŁADOWE UNIJNE NARZĘDZIA PRAWNE SŁUŻĄCE NIEPEŁNOSPRAWNYM

Unia Europejska i Państwa Członkowskie, mają na celu promowanie zatrudnienia, poprawę warunków życia i pracy, tak aby umożliwić ich wyrównanie z jednoczesnym zachowaniem postępu, odpowiednią ochronę socjalną, dialog między partnerami społecznymi, rozwój zasobów ludzkich

---

¹ W pewnych dziedzinach to Unii Europejskiej przysługuje wyłączone prawo do tworzenia ustawodawstwa (np. unia celna, czy zasady prawa konkurencji na wewnętrznym rynku UE). W innych dziedzinach Unia Europejska ma prawo stanowienia prawa, jednak tylko z zachowaniem zasady pomocniczości lub w ogóle nie ma takiej kompetencji.

pozwalający podnosić i utrzymać poziom zatrudnienia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu (art. 151 TFUE).

W ramach realizacji w/w celów Parlament Europejski i Rada mogą przyjąć środki w celu zachęcania do współpracy między Państwami Członkowskimi w drodze inicjatyw zmierzających do pogłębiania wiedzy, rozwijania wymiany informacji i najlepszych praktyk, wspierania podejść nowatorskich oraz oceny doświadczeń (uprawnienie to jednak nie dotyczy harmonizacji przepisów).

Ponadto odnośnie zagadnień takich jak, m.in. polepszanie w szczególności środowiska pracy w celu ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników, warunki pracy, zabezpieczenie społeczne i ochrona socjalna pracowników, integracja osób wykluczonych z rynku pracy Parlament i Rada mogą przyjąć, w drodze dyrektyw, minimalne wymagania stopniowo wprowadzane w życie, z uwzględnieniem warunków i norm technicznych istniejących w każdym z Państw Członkowskich.

Co ważne, przepisy uchwalone na mocy tego upoważnienia organów unijnych nie mogą jednak naruszać prawa państw członkowskich do określenia podstawowych zasad ich systemów zabezpieczenia społecznego i nie mogą znacząco wpływać na równowagę finansową tych systemów.

Ponadto Rada UE ma prawo do podejmowania (za zgodą Parlamentu Europejskiego) środków niezbędnych w celu zwalczania wszelkiej dyskryminacji, m.in. z uwagi na niepełnosprawność. W zakres tych możliwych środków wchodzi oczywiście wydawanie wszelkiego rodzaju rozporządzeń, dyrektyw, decyzji, zaleceń i opinii (stosownie do art. 288 TFUE) (art. 19 TFUE, dawny art. 13 TWE)².

---

² Rozporządzenia unijne są wprost stosowane przez państwa członkowskie UE, tak jak zwykle ustawy krajowe. Czyli jeśli w rozporządzeniu unijnym przewidziane byłoby jakieś uprawnienie, to nawet jeśli nie przewidują go przepisy wydane przez polskiego ustawodawcę, możemy z nich skorzystać.

Dyrektywy wprowadzają obowiązek wprowadzenia przez państwa członkowskie określonych rozwiązań, które doprowadzą do osiągnięcia przez te kraje celów określonych przez organy unijne w dyrektywie. Tak więc nie ma możliwości powołania się na uprawnienie przewidziane w dyrektywie unijnej, jeśli takiego uprawnienia nie przewidują przepisy wydane przez polskiego ustawodawcę. Decyzje wiążą w całości i wprost, jednak jedynie podmioty, do których są bezpośrednio skierowane. Zalecenia i opinie nie mają mocy wiążącej.

D. UNIJNE REGULACJE SŁUŻĄCE NIEPEŁNOSPRAWNYM WCIELONE DO POLSKIEGO SYSTEMU PRAWNEGO

Jako przepisy unijne, służące poprawie sytuacji osób niepełnosprawnych, wcielone do polskiego systemu prawnego można w szczególności wskazać Dyrektywę 2000/78/WE, ustanawiającą ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy.

Dyrektywa ta stanowiła podstawę do wprowadzenia w polskim Kodeksie pracy stosownych przepisów (obecnie Rozdział II a Działu I Kodeksu Pracy³ – Równe traktowanie w zatrudnieniu), jak i impuls do uchwalenia Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, której przepisy stanowiły wdrożenie tej dyrektywy (ustawa ta jest omówiona poniżej w pkt 2 lit b niniejszego opracowania).

2. ZATRUDNIANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

A. ANTYDISKRYMINACYJNE PRZEPISY W POLSKIM PRAWIE PRACY

Polskie prawo przewiduje regulacje mające na celu ochronę osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu oraz zapobieganie ich wykluczeniu. Co warto podkreślić, Kodeks pracy w pełni inkorporuje unijną zasadę zakazu dyskryminacji w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych⁴. Prawo pracy przewiduje, że wszyscy pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, bez względu m.in. na niepełnosprawność. Zakazana jest zarówno dyskryminacja bezpośrednia jak i pośrednia.

Należy, jednak zauważyć, że zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie naruszają działań, polegające na niezatrudnianiu pracownika z uwagi na jego niepełnosprawność, jeżeli rodzaj pracy lub warunki jej wykonywania powodują, że rzeczywistym i decydującym wymaganiami zawodowym stawianym pracownikowi, jest pełna zdolność do pracy.

---

³ Dz. U. 2016 r., poz. 1666 – j.t. z późn. zm.

⁴ art. 11(3) Kodeksu pracy

Osobie, wobec której naruszono zasadę równego traktowania, przysługuje roszczenie odszkodowawcze wobec pracodawcy, który dopuścił się takiego działania. Wysokość odszkodowania w razie ustalenia przez sąd zasadności roszczenia nie może być niższa niż wysokość minimalnego wynagrodzenie za pracę.

B. ZATRUDNIANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE

B.1. UŁATWIENIA I KORZYŚCI PRZY ZATRUDNIANIU PRACOWNIKÓW NIEPEŁNOSPRAWNYCH – OGÓLNA INFORMACJA

Większość istotnych dla osób niepełnosprawnych przepisów dotyczących zasad ich zatrudniania zawiera ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2016 r., poz. 2046 – j.t. z późn. zm.).

Ustawa ta przewiduje rozwiązania mające na celu zachęcanie pracodawców do zatrudnienia osób niepełnosprawnych, jak i mające wspomóc zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Ustawa ta przyznaje osobom niepełnosprawnym szereg uprawnień w zatrudnieniu, nakłada na pracodawców obowiązki związane z umożliwieniem wykonywania pracy osobom niepełnosprawnym, jak i przewiduje różnego rodzaju formy pomocy państwowej w tym zakresie.

B.2. UPRAWNIENIA PRACODAWCÓW ZATRUDNIAJĄCYCH OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE – OGÓLNA INFORMACJA

„Państwo polskie – realizując obowiązki wynikające z Konstytucji i aktów prawa międzynarodowego, stara się wspierać osoby niepełnosprawne. Wsparcie to przybiera różne formy”⁵.

Dodatkowo, w przypadku spełnienia wymogów i uzyskania statusu zakładu pracy chronionej pracodawca, ma prawo do korzystania z ulg i zwolnień podatkowych oraz dofinansowań z PFRON.

---

⁵ dr Lesław Grzonka, Zatrudnianie osób niepełnosprawnych, Wydawnictwo: C.H.Beck, Rok wydania: 2010, ISBN: 978-83-2551-498-3,

C. UPRAWNIENIA PRACOWNIKÓW NIEPEŁNOSPRAWNYCH

C.1. ORZECZENIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI - JAK UZYSKAĆ ORAZ JAKIE PRZYNOŚI KORZYŚCI ZWIĄZANE Z ZATRUDNIENIEM

Orzeczenia o niepełnosprawności wydają powiatowe i wojewódzkie ośrodki orzekania o niepełnosprawności. Postępowanie przed tymi ośrodkami jest dwuinstancyjne, a w przypadku braku akceptacji orzeczenia wydanego w ramach odwołania od decyzji pierwszoinstancyjnej, istnieje jeszcze możliwość wniesienia sprawy do sądu.

Przypisanie, do jednego z w/w stopni niepełnosprawności zależy od stopnia naruszenia sprawności organizmu osoby niepełnosprawnej oraz jej zdolności do pracy.

Choć system orzekania o niepełnosprawności, jest odrębny od zusowskiego, przepisy nakazują honorowanie orzeczeń zusowskich o całkowitej/ częściowej niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji na gruncie ustawy o rehabilitacji jako orzeczeń równoważnych do orzeczeń o niepełnosprawności. Przepisy wskazują jakim orzeczeniom wydawanym przez ośrodki orzekania o niepełnosprawności odpowiada określone orzeczenie wydane przez ZUS.

Ponadto osoby posiadające takie orzeczenie mogą się ubiegać o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności dla celów korzystania z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów (np. z uprawnienia do karty parkingowej). W tym celu należy złożyć wniosek do powiatowego ośrodka orzekania o niepełnosprawności o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności, organ ten ustala stopień niepełnosprawności w odniesieniu do orzeczenia wydanego przez ZUS (musi ustalić stopień niepełnosprawności stosownie do orzeczenia ZUS). Należy jednak wskazać, że w orzeczeniu takim orzeka jednak samodzielnie o szczególnych wskazaniach dla osoby niepełnosprawnej ośrodek orzekania o niepełnosprawności (np. o uprawnieniu do karty parkingowej).

Wniosek o orzeczenie o stopniu niepełnosprawności stosownie do posiadanego orzeczenia wydanego przez organ rentowy mogą także złożyć osoby posiadające orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów, niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym.

C.2. ZATRUDNIANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH – ZASADY OGÓLNE

Przepisy przewidują zatrudnianie osób niepełnosprawnych przez pracodawców otwartego lub chronionego rynku pracy.

Do pracodawców działających na chronionym rynku pracy zalicza się:

- a. zakłady aktywności zawodowej
- b. zakłady pracy chronionej

Pracodawcami otwartego rynku pracy są pozostali pracodawcy (niebędący zakładami pracy chronionej ani zakładami aktywności zawodowej).

C.3. ZATRUDNIANIE NIEPEŁNOSPRAWNYCH U PRACODAWCY NIEZAPEWNIAJĄCEGO WARUNKÓW PRACY CHRONIONEJ (U PRACODAWCÓW OTWARTEGO RYNKU PRACY)

Bez względu na stopień niepełnosprawności możliwe jest zatrudnienie u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, z tym zastrzeżeniem że osoba zaliczona do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności może być tak zatrudniona w przypadkach:

- a. zatrudnienia w formie telepracy
- b. przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej, przy czym, kontrolę w tym zakresie przeprowadza Państwowa Inspekcja Pracy

Ponadto stosownie do przepisów ustawy, pracodawca jest obowiązany zapewnić niezbędne racjonalne usprawnienia dla osoby niepełnosprawnej przez niego zatrudnianej (a nawet uczestniczącej w procesie rekrutacji lub odbywającej szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie). Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na przeprowadzeniu koniecznych w konkretnej sytuacji zmian lub dostosowań do szczególnych, zgłoszonych pracodawcy potrzeb wynikających z niepełnosprawności danej osoby. Nieprowadzenie takich usprawnień uważa się za naruszenie zasady równego traktowania osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu, ustanowionej w Kodeksie pracy, a tym samym przejaw dyskryminacji. Pracodawca może odmówić wprowadzenia stosownych usprawnień tylko jeśli stanowiłyby one nadmierne obciążenie, to jest byłyby w niewystarczającym stopniu rekompensowane ze środków publicznych, co jest każdorazowo oceniane w odniesieniu do konkretnego przypadku.

Tym samym osoba niepełnosprawna bez względu na stopień niepełnosprawności ma możliwość podejmowania pracy u wszystkich pracodawców obecnych na rynku pracy, o ile tylko przystosowane zostanie do jej potrzeb miejsce i narzędzia pracy.

Jedynym ustawowym ograniczeniem dla osób niepełnosprawnych w podejmowaniu zatrudnienia może być zakaz pracy w porze nocnej oraz godzinach nadliczbowych. Należy jednak pamiętać, że zakaz ten nie ma zastosowania do osób, które uzyskały zaświadczenie lekarskie, że praca może być przez nich wykonywana w takich warunkach. Zakaz ten nie dotyczy także osób zatrudnionych przy pilnowaniu.

C.4. ZATRUDNIENIE W ZAKŁADZIE PRACY CHRONIONEJ / ZAKŁADZIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ

Aby uzyskać status zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej, przedsiębiorca musi spełnić m.in. warunki związane z przystosowaniem wszystkich obiektów zakładu pracy do potrzeb niepełnosprawnych⁶. Tak więc podejmując prace w zakładzie pracy chronionej czy zakładzie aktywności zawodowej, pracownik może spodziewać się, że miejsce pracy, jak i cały zakład przystosowany będzie do jego potrzeb.

C.5. UPRAWNIENIE PRACOWNICZE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH – OMÓWIENIE WYBRANYCH UPRAWNIENI

PRAWO DO KRÓTSZEGO CZASU PRACY

Skrócenie podstawowych norm czasu pracy dla osób niepełnosprawnych nie wpływa na wysokość wynagrodzenia tych osób. Powinni oni otrzymywać takie samo wynagrodzenie, jak osoba zatrudniona w „normalnym” wymiarze czasu pracy zatrudniona na analogicznym stanowisku.

ZAKAZ PRACY W PORZE NOCNEJ I W GODZINACH NADLICZBOWYCH

Osoba niepełnosprawna nie może także być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.

⁶ Art. 28 – 29 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Uwaga: pozostałe warunki pominięto w opracowaniu

Osoby niepełnosprawne mogą pracować w godzinach nadliczbowych czy porze nocnej, pod warunkiem uzyskania zgody lekarskiej na podjęcie pracy bez stosowania ograniczeń czasu pracy. Koszt niezbędnych badań dla decyzji lekarza ma obowiązek ponieść pracodawca.

PRAWO DO DODATKOWEJ PRZERWY W PRACY

Wszystkim pracownikom przysługuje na mocy Kodeksu pracy przerwa w pracy, jeśli wykonują pracę w danym dniu przez co najmniej 6 godzin. Przerwa ta wynosi 15 minut i jest wliczana do czasu pracy.

Ponadto osobom niepełnosprawnym (bez względu na orzeczony stopień niepełnosprawności) przysługuje prawo do dodatkowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy wynosi 15 minut i jest wliczany do czasu pracy.

PRAWO DO DODATKOWEGO URLOPU WYPOCZYNKOWEGO

Osobom niepełnosprawnym zaliczonym do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności oraz zatrudnionym na podstawie umowy o pracę, przysługuje prawo do dodatkowego urlopu wypoczynkowego, oprócz przysługujących pracownikom na podstawie Kodeksu pracy 20 lub 26 dni urlopu wypoczynkowego.

Wymiar takiego urlopu to 10 dni w każdym roku kalendarzowym.

Istnieją jednak pewne ograniczenia dla tego prawa:

- jeśli pracownik niepełnosprawny ma już prawo do urlopu wypoczynkowego dłuższego niż 26 dni z Kodeksu pracy (np. nauczyciele), wówczas nie ma już prawa do dodatkowego urlopu na podstawie przepisów ustawy rehabilitacyjnej,
- jeśli pracownik niepełnosprawny ma już prawo do dodatkowego urlopu na podstawie innych przepisów niż ustawa rehabilitacyjna (np. policjanci), wówczas nie ma już prawa do dodatkowego urlopu na podstawie przepisów ustawy rehabilitacyjnej, chyba że ten inny dodatkowy urlop przysługuje w wymiarze krótszym niż 10 dni, wtedy pracownik ma prawo do 10-dniowego urlopu z ustawy rehabilitacyjnej (zamiast tego innego dodatkowego urlopu),

- ponadto, gdy pracownik niepełnosprawny korzysta na gruncie przepisów ustawy rehabilitacyjnej z uprawnienia do odpłatnego zwolnienia z pracy na uczestnictwo w turnusie rehabilitacyjnym, wówczas łącznie okres płatnego zwolnienia oraz urlopu dodatkowego nie mogą przekroczyć w danym roku 21 dni roboczych.

Prawo do dodatkowego urlopu osoba niepełnosprawna nabywa dopiero po przepracowaniu jednego roku po dniu zaliczenia jej do jednego z tych stopni niepełnosprawności. Za rok uważany jest okres 365 dni, nie musi być to okres pracy nieprzerwanej, jak i pracy u jednego pracodawcy.

W razie niewykorzystania tego urlopu pracownik niepełnosprawny powinien otrzymać ekwiwalent za urlop wypoczynkowy, tak jak przy kodeksowym urlopie wypoczynkowym.

PRAWO DO KORZYSTANIA Z PŁATNEGO ZWOLNIENIA Z PRACY

Osoba niepełnosprawna zaliczona do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności ma prawo do odpłatnego zwolnienia z pracy

- aby uczestniczyć w turnusie rehabilitacyjnym, jednak zwolnienie takie przysługuje tylko na jeden turnus w roku oraz należy przedstawić wniosek lekarza o skierowanie danej osoby na turnus (powinien określać rodzaj turnusu i czas jego trwania)

wymiar powyższego zwolnienia to maksymalnie **21 dni roboczych w roku**

- aby wykonać badania specjalistyczne, zabiegi lecznicze lub usprawniające, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

Wynagrodzenie za czas takiego odpłatnego zwolnienia od pracy, oblicza się jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.

CZĘŚĆ III. USTALANIE STOPNIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI ORAZ PRAWA DO RENTY W UNII EUROPEJSKIEJ

---

1. BRAK UJEDNOLICENIA ZASAD PRYZNAWANIA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY NA POZIOMIE UNIJNYM⁷

A. WSTĘP

Przepisy unijne dot. rent określają jedynie wspólne reguły i zasady, natomiast to z przepisów danego kraju będzie wynikało na jakich warunkach uzyskiwane jest prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Tak więc, spełnianie warunków do przyznania renty w jednym z państw członkowskich nie jest jednoznaczne z istnieniem podstawy dla przyznania takiej renty w innym kraju członkowskim. Przykładowo więc, osoba posiadająca prawo do renty na gruncie przepisów polskich nie posiada prawa do renty w innych krajach UE (chyba, że spełnia przesłanki do uzyskania renty na gruncie także przepisów tych krajów).

B. BRAK UJEDNOLICENIA WYSOKOŚCI ŚWIADCZEŃ

C. BRAK JEDNOLITEGO UNIJNEGO SYSTEMU UZNAWANIA ORZECZEŃ O NIEZDOLNOŚCI DO PRACY

Poszczególne kraje UE mają możliwość wprowadzenia zasady wzajemnego uznawania wydawanych w tych krajach orzeczeń o niepełnosprawności/niezdolności do pracy/inwalidztwie na potrzeby przyznawania świadczeń z tego tytułu. W chwili obecnej takie rozwiązanie stosuje jedynie część krajów UE (patrz pkt d poniżej).

Jeśli wzajemne uznawanie orzeczeń nie ma zastosowania, każde zainteresowane państwo członkowskie samodzielnie ustala stopień niepełnosprawności, jednak instytucje danego państwa członkowskiego uwzględniają także dokumenty, orzeczenia lekarskie oraz informacje o charakterze administracyjnym zgromadzone przez instytucję innego

---

⁷ Nie dotyczy świadczeń z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej.

państwa członkowskiego, tak jak gdyby zostały one sporządzone w jej własnym państwie członkowskim.

D. ZGODNOŚĆ MIĘDZY USTAWODAWSTWAMI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH W SPRAWIE WARUNKÓW ODNOSZĄCYCH SIĘ DO STOPNIA INWALIDZTWA

Przepisy przewidują sytuację, w której niektóre państwa członkowskie UE potwierdzają między sobą zgodność warunków odnoszących się do stopni inwalidztwa między swoimi ustawodawstwami, na potrzeby przyznania przez te kraje świadczeń z tytułu inwalidztwa. Orzeczenie wydane w jednym z krajów członkowskich, w przypadku ubiegania się o świadczenie w innym kraju będzie honorowane, pod warunkiem że zgodność między ustawodawstwem tych Państw w sprawie stopni inwalidztwa jest potwierdzona w załączniku VII do Rozporządzenia nr 883/2004. W przypadku jeśli warunki odnoszące się do stopni inwalidztwa są potwierdzone w tym załączniku, zasady określające stopnia inwalidztwa zawiera art. 49 Rozporządzenia dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004.

2. UNIJNE ZASADY W ZAKRESIE USTALANIA PRAWA DO RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY OBYWATELI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

A. WSTĘP

Jak każdy obywatel Unii Europejskiej mamy prawo do swobodnego przemieszczania się w obrębie całej Unii Europejskiej. W celu zapewnienia nam tzw. ochrony socjalnej w UE obowiązują przepisy zapewniające koordynację systemów zabezpieczenia społecznego.

Tak więc przypadkach gdy dana osoba posiadała okresy ubezpieczenia w różnych krajach członkowskich (np. pracowała po kilka lat w różnych krajach UE) i stała się niezdolna do pracy, normy prawa unijnego zawierają regulacje, które z ustawodawstw państw członkowskich będzie właściwe do ustalenia, czy ewentualnie przysługuje nam świadczenie z tytułu inwalidztwa, a także zliczania okresów ubezpieczenia.

Powyższe zasady są głównie uregulowane w Rozporządzeniu nr 883/2004, oraz stanowiącym uszczegółowienie, zawartych w nim zasad, Rozporządzeniu dotyczącym wykonywania rozporządzenia nr 883/2004.

B. PRZYPADEK PODLEGANIA UBEZPIECZENIU WYŁĄCZNIE W JEDNYM KRAJU CZŁONKOWSKIM

W przypadku posiadania okresu ubezpieczenia/zamieszkania wyłącznie w jednym kraju członkowskim Unii Europejskiej, dana osoba może ubiegać się o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy wyłącznie na podstawie ustawodawstwa tego kraju, a warunkiem przyznania prawa do renty jest spełnianie ustawowych przesłanek dla jej przyznania według przepisów obowiązujących w tym państwie.

C. PRZYPADEK PODLEGANIA UBEZPIECZENIU W KILKU KRAJACH CZŁONKOWSKICH

C.1. POJĘCIA USTAWODAWSTWA KRAJÓW TYPU „A” ORAZ USTAWODAWSTWA KRAJÓW TYPU „B”

W przypadku jeśli podlegamy ustawodawstwu więcej niż jednego kraju członkowskim Unii Europejskiej (z uwagi na np. zamieszkiwanie czy pracę w różnych miejscach) zakres uprawnień zależy od tego jakie warunki przyznania świadczenia przewidują przepisy poszczególnych krajów.

Ustawodawstwa typu „A” są wymienione w załączniku nr VI do Rozporządzenia nr 883/2004, w tej chwili jest to zaledwie parę świadczeń w kilku krajach UE.

C.2. PRAWO DO ŚWIADCZEŃ POMIMO BRAKU UBEZPIECZENIA W CZASIE RYZYKA(ZAJŚCIE ZDARZENIA/WYPADKU)

Jeśli zdarzenie w wyniku którego staniemy się inwalidami, nastąpi w kraju, w którym nie byliśmy ubezpieczeni (brak ubezpieczenia w czasie realizacji ryzyka), to w pewnych przypadkach na potrzeby przyznania świadczeń uznaje się, że byliśmy objęci ubezpieczeniem również w tym kraju w chwili powstania niezdolności do pracy (realizacji ryzyka).

Zasada ta ma szczególne znaczenie w przypadku ustalania świadczeń proporcjonalnych przez poszczególne kraje UE⁸ (ta norma pozwala na wypłatę

---

⁸ Artykuł 57 Rozporządzenia 883/2004 ustanawia ograniczenia w obowiązku obliczania świadczeń proporcjonalnych należnych stosownie do czasu podlegania ubezpieczeniu w tym państwie, jeśli okres ten jest krótszy niż 1 rok.

świadczeń w różnych systemach prawnych). Przykładowo w Polsce wypłata renty z tytułu niezdolności do pracy uzależniona jest m.in. od podlegania ubezpieczeniu rentowemu w chwili powstania niezdolności do pracy. Dzięki tej zasadzie osoba, która pracowała najpierw w Polsce i następnie wyjechała do innego kraju UE, gdzie nastąpiła jej niezdolność do pracy, może otrzymać świadczenia od polskiej instytucji, choć nie podlega już ubezpieczeniu rentowemu w Polsce w chwili powstania jej niezdolności do pracy.

C.3. PODLEGANIE WYŁĄCZNIE USTAWODAWSTWU KRAJÓW TYPU „A”

Osoba, która podlegała kolejno lub na przemian ustawodawstwu dwóch lub więcej państw członkowskich i która ukończyła okresy ubezpieczenia lub zamieszkania wyłącznie na podstawie ustawodawstwa typu A, jest uprawniona do świadczeń wyłącznie z instytucji państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo było właściwe w chwili, gdy wystąpiła niezdolność do pracy i otrzymuje takie świadczenia zgodnie z tym ustawodawstwem.

C.4. PODLEGANIE USTAWODAWSTWU KRAJÓW TYPU „A” ORAZ „B”

OGÓLNE ZASADY – ZASADA SUMOWANIA

Jeśli dana osoba podlegała kolejno ubezpieczeniu w krajach ustawodawstwie typu „A” oraz „B” prawo do renty oraz jej wysokość są ustalane zgodnie z tzw. zasadą sumowania oraz wypłaty świadczeń proporcjonalnych przez kraje, w których uprawniony podlegał ubezpieczeniu.

Ustalenie kwoty teoretycznej

Kwota teoretyczna to kwota świadczenia, o jaką mogłaby się ubiegać dana osoba, gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia (zamieszkania) zostały ukończone na podstawie ustawodawstwa tego kraju, czyli bierze się pod uwagę okresy ubezpieczenia (zamieszkania) w innych krajach członkowskich, tak jakby zostały one spełnione w danym państwie UE, według jego ustawodawstwa.

Jeśli według ustawodawstwa danego kraju wysokość świadczenia nie zależy od długości okresów ubezpieczenia, wówczas taka kwota świadczenia jest uznawana za kwotę teoretyczną.

Ustalenie rzeczywistej kwoty świadczenia

Następnie każdy z uprawnionych organów poszczególnych krajów członkowskich, w których dana osoba posiada okresy ubezpieczenia (zamieszkania) wylicza tzw. świadczenie proporcjonalne należne uprawnionemu w tym kraju.

Rzeczywista kwota świadczenia, tzw. świadczenia proporcjonalnego to kwota świadczenia teoretycznego w odniesieniu do stosunku:

- długości okresów ubezpieczenia ukończonych przed realizacją ryzyka (powstaniem niezdolności do pracy) na podstawie ustawodawstwa danego państwa do
- całkowitej długości okresów ubezpieczenia, ukończonych przed realizacją ryzyka na podstawie ustawodawstw wszystkich państw członkowskich, w których okres ubezpieczenia podlegał sumowaniu.

ŚWIADCZENIE NIEZALEŻNE

Jeśli warunki do nabycia uprawnienia do świadczeń z tytułu niezdolności do pracy zostały spełnione wyłącznie na podstawie ustawodawstwa danego kraju członkowskiego, to właściwa instytucja tego kraju ustala uprawnienie do świadczenia dla tej osoby zgodnie z tym ustawodawstwem (świadczenie uniezależnione od okresów ubezpieczenia w innych krajach UE) - tzw. świadczenie niezależne

Czyli jeśli dana osoba spełnia przesłanki dla przyznania jej renty wyłącznie na podstawie ustawodawstwa polskiego, to właściwa instytucja ustala wysokość świadczenia jedynie w oparciu o przepisy naszego kraju. W takim przypadku właściwy organ ustala jednak także wysokość świadczenia jakie przysługiwałoby, zgodnie z zasadą proporcjonalności (zgodnie z zasadami wskazanymi w podpunkcie bezpośrednio powyżej). Uprawniony ma bowiem prawo do świadczenia wyższego.⁹

⁹ Wyliczanie proporcjonalne nie znajduje zastosowania do państw, w których obowiązujące systemy przyznawania renty uniezależniają wysokość świadczenia, od długości okresów ubezpieczenia, które zostały wymienione w załączniku VIII część 2 do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

OKRESY UBEZPIECZENIA KRÓTSZE NIŻ 1 ROK

Przepisy unijne pozwalają krajom członkowskim na wprowadzenie w swoim ustawodawstwie zasady, iż w przypadku okresu ubezpieczenia w danym państwie krótszego niż rok i jeśli taki okres ubezpieczenia w tym państwie nie pozwala na nabycie świadczenia na podstawie tego ustawodawstwa, państwo to nie jest zobowiązane do przyznania świadczeń z tytułu okresów ukończonych na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa.

Takie okresy są jednak uwzględniane na potrzeby ustalenia okresu ubezpieczenia dla celów obliczenia świadczenia proporcjonalnego przez inne państwa członkowskie.

W przypadku gdy stosowanie zasady odmowy wypłaty świadczenia z uwagi na okres ubezpieczenia krótszy niż rok, prowadziłoby do zwolnienia ze zobowiązań wszystkich instytucji zainteresowanych państw członkowskich, świadczenia są przyznawane wyłącznie na podstawie ustawodawstwa ostatniego z tych państw, którego warunki są spełnione, tak jak gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia, zostały spełnione na podstawie ustawodawstwa tego państwa członkowskiego.

Zasady tej nie stosuje się także do pewnych rodzajów świadczeń w poszczególnych krajach członkowskich UE, wymienionych w części II Załącznika VIII do Rozporządzenia nr 883/2004. Są to w zasadzie świadczenia, których okresy ubezpieczenia nie mają znaczenia dla ustalenia prawa do nich.

C.5. ZASADA SZCZEGÓLNA - PODLEGANIE NAJPIERW USTAWODAWSTWU TYPU „B” A NASTĘPNIE TYPU „A”

Jeśli dana osoba podlegała najpierw ustawodawstwu typu „B”, a następnie typu „A” i podczas podlegania ustawodawstwu typu „A” nastąpiła jej niezdolność do pracy, będąca podstawą do otrzymania świadczeń z tytułu inwalidztwa, wówczas ma ona prawo otrzymać:

- a. odpowiednie świadczenie z państwa o ustawodawstwie typu „A” obliczone bez konieczności stosowania zasad proporcjonalności i sumowania (czyli w pełnej wysokości) pod warunkiem że:

- spełnia warunki wymagane wyłącznie przez to ustawodawstwo lub przez inne ustawodawstwa tego samego rodzaju, z uwzględnieniem, w odpowiednim przypadku, przepisów art. 45 Rozporządzenia nr 883/2004, ale bez konieczności uwzględniania okresów ubezpieczenia lub zamieszkania ukończonych z uwzględnieniem ustawodawstwa typu B, oraz
- nie ubiega się o żadne świadczenia z tytułu starości, z uwzględnieniem przepisów art. 50 ust. 1 Rozporządzenia nr 883/2004.

oraz

- b. świadczenie (proporcjonalne do okresu ubezpieczenia) z kraju/ów o ustawodawstwie typu „B”.

D. ZASADA PRZYSŁUGIWANIA ŚWIADCZEŃ NIEZALEŻNIE OD MIEJSCA ZAMIESZKANIA

Zgodnie z ogólną unijną zasadą fakt, że osoba uprawniona do świadczenia nie przebywa, czy nie zamieszkuje na terenie danego państwa członkowskiego nie może stanowić podstawy do odmowy wypłaty renty.

E. PRZECIWDZIAŁANIE KUMULACJI ŚWIADCZEŃ – ZASADA OGÓLNA

Zasadą jest, że świadczenia pieniężne należne na podstawie ustawodawstwa jednego lub kilku Państw Członkowskich, nie podlegają jakimkolwiek obniżkom, zmianom, zawieszaniu, wstrzymywaniu lub konfiskacie z powodu tego, że beneficjent lub członkowie jego rodziny mieszkają w innym Państwie Członkowskim niż to, w którym znajduje się instytucja odpowiedzialna za ich wypłacanie.

Rozporządzenie nr 883/2004 przewiduje jednak wyjątki od tej zasady, umożliwiając zapobieżenie kumulacji świadczeń tego samego rodzaju, czyli świadczeń z tytułu inwalidztwa, z tytułu starości i rent rodzinnych.

W uproszczeniu rozporządzenie nr 883/2004 pozwala państwom członkowskim na posiadanie przepisów krajowych, które te mogą prowadzić do umniejszenia świadczeń rentowych w danym kraju członkowskim z uwagi na otrzymywane świadczenia w innym kraju członkowskim.

Zasady przeciwdziałania kumulacji świadczeń ustanowione przez dane państwo członkowskie nie mogą mieć jednak zastosowania do świadczenia proporcjonalnego, jak i świadczenia niezależnego (z wyjątkiem świadczeń tego rodzaju, o których mowa w art. 54 ust. 2 lit a) oraz b) Rozporządzenia nr 883/2004). (a propos świadczenia proporcjonalnego i świadczenia niezależnego patrz wyżej).

F. PRZECIWDZIAŁANIE KUMULACJI ŚWIADCZEŃ W POLSKIM USTAWODAWSTWIE

Stosownie do regulacji polskiej osobom uprawnionym do emerytury lub renty oraz do świadczeń o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych świadczenia przysługujące na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS wypłaca się w wysokości w niej określonej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej. Co oznacza, że jeśli umowy międzynarodowe między Polską a krajami trzecimi nie zawierają regulacji, pozwalających na zmniejszenie czy utratę prawa do świadczenia rentowego w jednym z umawiających się państw, to świadczenia te są wypłacane zgodnie z przepisami polskiej ustawy. Sama ustawa o emeryturach i rentach z FUS nie zawiera przepisów ustalających normy przeciw kumulacyjne na wypadek otrzymywania świadczeń emerytalnych czy rentowych z innych krajów.

CZĘŚĆ IV. PODSTAWOWE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

---

1. WSTĘP

W krajach należących do UE nie stworzono jak dotąd, jednej uniwersalnej definicji niepełnosprawności używanej powszechnie przez wszystkie kraje Unii Europejskiej. W niektórych krajach można spotkać nawet kilka definicji osoby niepełnosprawnej i niepełnosprawności w zależności od stopnia niepełnosprawności i jego charakteru. Definicje te są używane do różnych celów, np. w rehabilitacji zawodowej, opiece medycznej, w rehabilitacji społecznej czy edukacji. W praktyce okazuje się, że osoba, która w jednym państwie będzie uznawana za osobę niepełnosprawną, w innym kraju mogłaby nie otrzymać takiego prawnego statusu.

Niepełnosprawność coraz częściej w UE jest rozumiana nie tyle jako rezultat uszkodzenia ciała czy stanu zdrowia, ale raczej jako wynik barier, jakie osoba napotyka w otaczającym ją środowisku. Starając się przybliżyć tematykę osoby niepełnosprawnej, jej życia i funkcjonowania w obrębie UE omówiono poniżej, w dalszej części opracowania zasadnicze i kluczowe akty prawne dotyczące niepełnosprawnych.

2. KONWENCJA ONZ O PRAWACH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Głównym celem Konwencji jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym posiadania takich samych praw i obowiązków, z jakich korzystają inni - pełnosprawni członkowie społeczeństwa.

W myśl Konwencji osoby niepełnosprawne mają prawo do:

- wolności i bezpieczeństwa,
- prawo do swobody poruszania się i do niezależnego życia,
- prawo do zdrowia,
- pracy i edukacji,
- oraz prawo do udziału w życiu politycznym i kulturalnym swojego kraju.

Celem Konwencji jest także ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnością na równi ze wszystkimi innymi obywatelami.

Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku przyjęta została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku. Polski Rząd podpisał Konwencję 20 marca 2007 r., natomiast uroczysta ratyfikacja Konwencji przez Polskę nastąpiła 6 września 2012r. Ratyfikowany dokument posiada moc wiążącą, w znaczeniu źródeł prawa międzynarodowego, wyznacza również ściśle określone standardy działania władz publicznych wobec osób niepełnosprawnych.

Ratyfikacja przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, powoduje obowiązek wdrażania jej postanowień.

Co do zasady za koordynowanie wykonywania postanowień Konwencji odpowiada Minister Pracy i Polityki Społecznej, który w tym celu powołał zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Zespół jest organem pomocniczym Ministra, który wykonuje funkcję mechanizmu koordynacji, w rozumieniu art. 33 ust. 1 Konwencji.

Z kolei Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej pełni w rozumieniu art. 33 ust. 1 Konwencji rolę punktu kontaktowego w sprawach dotyczących wdrażania Konwencji. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele szesnastu ministerstw zobowiązanych do wdrażania postanowień Konwencji. Przewodniczący Zespołu może zapraszać do udziału w posiedzeniach Zespołu – zwłaszcza w charakterze ekspertów – inne osoby niż członkowie Zespołu, w szczególności reprezentujące np. poszczególne ministerstwa lub organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych.

3. DYREKTYWA UNII EUROPEJSKIEJ W SPRAWIE RÓWNEGO TRAKTOWANIA I DYSKRYMINACJI W ZATRUDNIANIU I PRACY ZAWODOWEJ

Najważniejszym celem niniejszej Dyrektywy jest stworzenie ogólnych ram dla równego traktowania wszystkich członków społeczeństwa, jako obywateli i zarazem pracowników.

Głównym celem omawianej Dyrektywy jest zwalczanie wszelkiego rodzaju dyskryminacji, w szczególności ze względu na religię i przekonania, niepełnosprawność, wiek oraz orientację seksualną w zatrudnieniu i pracy zawodowej w obrębie Państw Członkowskich UE.

Co do zasady Dyrektywa ma charakter ogólny i odnosi się do równego traktowania i dyskryminacji w pracy zawodowej oraz zatrudnieniu najróżniejszych grup społeczeństwa. Jednak kwestie niepełnosprawnych osób są w niej również mocno zaznaczone, a do zakazu dyskryminacji zwłaszcza wobec osób niepełnosprawnych wspomniana dyrektywa przywiązuje ogromną wagę. Dyrektywa dotyczy zatrudnienia i pracy zawodowej zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym. Dyrektywa UE w sprawie równego traktowania i dyskryminacji w zatrudnieniu i pracy zawodowej została przyjęta w dniu 27.11.2000 r. przez Radę Unii Europejskiej. Zgodnie z Dyrektywą wszelka dyskryminacja w pracy zawodowej i zatrudnieniu jest zabroniona i nielegalna. Dotyczy to zarówno dyskryminacji bezpośredniej i pośredniej.

Zakaz dyskryminacji w zatrudnieniu w prawie polskim ze względu na wiek i niepełnosprawność, wynika z przepisów Kodeksu pracy (art. 183a) i polega na:

- Obowiązku równego traktowania w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na wiek i niepełnosprawność.

Nie stanowią natomiast w świetle Kodeksu Pracy naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu działania podejmowane przez określony czas, zmierzające do wyrównywania szans wszystkich lub znacznej liczby pracowników wyróżnionych z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 183a § 1, przez zmniejszenie na korzyść takich pracowników faktycznych nierówności, w zakresie określonym w tym przepisie.

Szczególnie ważne są dla niepełnosprawnych zapisy Dyrektywy dotyczące dyskryminacji pracowników niepełnosprawnych, w przypadku, gdy pracodawca nie zapewni im odpowiedniego przystosowania stanowiska pracy. Pracodawca, bowiem jest zobligowany do odpowiedniego przystosowania stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (zgodnie

z charakterem i potrzebami towarzyszącymi danej dysfunkcji) w celu wyrównania jej szans do efektywnej pracy, rozwoju w pracy, czy również wybrania odpowiedniej ścieżki kariery i awansowania w pracy. Przystosowanie w tym przypadku pojmowane jest bardzo szeroko. Obejmuje ono nie tylko przystosowanie miejsca pracy, jego środowiska wraz ze sprzętem i wyposażeniem. Dotyczy również dostosowania zakresu zadań dla niepełnosprawnego pracownika oraz czasu pracy do potrzeb i możliwości niepełnosprawnego pracownika. Odmowę przystosowania stanowiska pracy uznaje się za szczególny przejaw dyskryminacji, tym bardziej jeśli w danym kraju UE istnieją możliwości refundacji poniesionych przez pracodawcę wydatków na ten cel.

Bardzo istotne również dla niepełnosprawnych są postanowienia Dyrektywy dotyczące szczególnej ochrony zdrowia osób niepełnosprawnych oraz zapewnienia im bezpieczeństwa w czasie wykonywania pracy. Ma to na celu ochronę pracowników niepełnosprawnych przed niewłaściwymi warunkami w pracy, które mogłyby ich narażać na choroby zawodowe i wypadki, a tym samym na pogłębienie ich niepełnosprawności.

Dyrektywa obejmuje również równe traktowanie i dyskryminację w takich sprawach jak:

- a) Prowadzenie własnej działalności gospodarczej - stwarzanie odpowiednich warunków i pomocy w jej rozpoczęciu i prowadzeniu,
- b) Nabór do pracy - stwarzanie równych warunków do dostępu do pracy,
- c) Dostęp do szkolenia i kształcenia zawodowego, dostęp do poradnictwa zawodowego i praktycznej nauki zawodu poprzez praktyki zawodowe,
- d) Stworzenie ścieżki kariery i możliwości awansu poprzez stworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji,
- e) Zapewnienie odpowiednich warunków pracy i płacy,
- f) Członkostwo i udział w organizacjach pracowników i pracodawców oraz przywilejów płynących z przynależności do nich.

Omawiane powyżej wskazania należą do podstawowych wymogów, jakie tworzy Dyrektywa w przedmiocie pracy osób niepełnosprawnych. Natomiast nic nie stoi na przeszkodzie, aby kraje znajdujące się w UE mogły ustalać i wprowadzić wyższe wymagania w tym względzie niż przewiduje Dyrektywa. Nie może ona jednak stanowić podstawy do obniżenia minimalnych standardów i wymagań w stosunku do pracodawców, jeżeli w danym kraju były one już wyższe.

4. EUROPEJSKA STRATEGIA W SPRAWIE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI 2010-2020 – OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PLANOWANYCH DZIAŁAŃ UNII EUROPEJSKIEJ

Komisja Europejska w dniu 15 listopada 2010 r ogłosiła Europejską strategię w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020. Generalnym celem opracowanej strategii jest zwiększenie możliwości osób niepełnosprawnych, tak aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, korzystając w sposób nieograniczony ze swoich praw oraz brać udział w europejskiej gospodarce, zwłaszcza dzięki jednolitemu rynkowi, w tym również rynkowi pracy. Osiągnięcie założonych celów i efektywne wprowadzenie w życie Konwencji ONZ w obrębie całej UE to podstawowe wymogi stawiane w ogłoszonej strategii, której wprowadzenie wymaga spójnych działań krajów należących do UE. Strategia opisuje działania, które na poziomie UE mają wspomagać działania krajowe i tworzy mechanizmy potrzebne do wdrożenia Konwencji ONZ na poziomie Unii Europejskiej, także w obrębie instytucji UE.

Konwencją głównie zwraca uwagę na konieczność poprawy sytuacji społecznej i ekonomicznej osób niepełnosprawnych w państwach członkowskich UE. Jako najważniejszy obszar działania wszystkich zaangażowanych podmiotów w poprawę życia osób niepełnosprawnych wskazano „dostępność”, która oznacza, że osoby niepełnosprawne powinny mieć zapewniony dostęp, na równych prawach z pozostałymi członkami społeczeństwa, do transportu, technologii, systemów informacyjno-komunikacyjnych jak również wszelkich obiektów i usług. Jest to warunek wstępny i konieczny uczestniczenia w życiu społecznym i gospodarczym każdego obywatela, w tym również osoby niepełnosprawnej. Opisane w Konwencji działania mają na celu zniesienie przeszkód, które uniemożliwiają osobom niepełnosprawnym ich pełny udział w życiu społecznym i gospodarczym.

Jedna na sześć osób w Unii Europejskiej jest niepełnosprawna, co oznacza, że około 80 mln Europejczyków często nie ma możliwości pełnego uczestniczenia w życiu społecznym i gospodarczym z powodu barier związanych ze środowiskiem i z postawami ich otoczenia.

Tak brzmi wprowadzenie do omawianego dokumentu - europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności 2010 – 2012. Ogłoszona przez Komisję Europejską strategia opisuje działania na poziomie europejskim oraz działania poszczególnych krajów, które odnosić się mają do odmiennych sytuacji osób niepełnosprawnych.

Komisja określiła następujące zasadnicze obszary działania:

- 1) Wspomnianą, powyżej jako kluczową dostępność, rozumianą jako zapewnienie dostępności towarów oraz urządzeń wspomagających funkcjonowanie w przestrzeni społecznej dla osób niepełnosprawnych, jak również usług - w tym usług publicznych. Konwencja proponuje zastosowanie rozwiązań prawnych w celu zwiększenia dostępności budynków, transportu, produktów i usług. Skutkiem wprowadzenia takich rozwiązań ma być włączenie problematyki dostępności i „projektowania dla wszystkich” do programów kształcenia i szkolenia w odpowiednich sektorach oraz pobudzenie rozwoju rynku urządzeń wspomagających.
- 2) Równość obywateli. Kwestie te obejmują działania zmierzające do wyeliminowania w UE dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Cel ten miałby być osiągnięty poprzez kampanie społeczne i informacyjne na poziomach UE i krajowych. Ponadto Komisja zagwarantuje pełne wprowadzenie w życie dyrektywy 2000/78/WE zakazującej dyskryminacji w dziedzinie zatrudnienia, jak również będzie działać na rzecz różnorodności i zwalczania dyskryminacji wspierając działania organizacji pozarządowych.
- 3) Zatrudnienie, czyli działania podejmowane w celu umożliwienia większej liczbie osób niepełnosprawnych znalezienia zatrudnienia na wolnym rynku pracy.
- 4) Działania UE w tej kwestii będą wspomagać działania krajowe, podejmowane w celu: analizowania sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy, walki z brakiem tolerancji, która zniechęca niepełnosprawnych do podejmowania pracy, rozwijania aktywnej polityki rynku pracy oraz zwiększania dostępności miejsc pracy.
- 5) Uczestnictwo, czyli działania wykonywane w celu: osiągnięcia większego udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym na równych prawach poprzez usunięcie barier administracyjnych. Niniejsze kwestie dotyczą m.in. działań zmierzających do pokonania problemów związanych z mobilnością w obrębie UE poprzez upowszechnianie uczestnictwa we wszelkiego rodzaju imprezach masowych i wydarzeniach sportowych oraz organizowaniu tego rodzaju imprez dla osób niepełnosprawnych.

- 6) Kształcenie i szkolenie definiowane jako rozpowszechnienie otwartego dla wszystkich osób niepełnosprawnych kształcenia się i uczenia się przez całe życie w szczególności dla niepełnosprawnych uczniów i studentów. Niniejsze kwestie dotyczą m.in. działań zmierzających do usuwania barier prawnych i administracyjnych stojących na drodze osób niepełnosprawnych w dostępie do ogólnych systemów kształcenia i szkolenia przez całe życie.
- 7) Zdrowie mające na celu zwiększenie równego dostępu dla osób niepełnosprawnych do służby zdrowia poprzez zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych i powiązanych usług. Działania w tej kwestii miałyby zapewnić pełen dostęp do świadczeń zdrowotnych i infrastruktury zdrowotnej poprzez upowszechnianie wiedzy o niepełnosprawności na uczelniach medycznych oraz w programach nauczania kierunków medycznych.
- 8) Ochrona socjalna, czyli wspieranie wszelkich działań na rzecz ochrony i tworzenia godnych warunków życia osób niepełnosprawnych. Czynności w tej kwestii obejmą wsparcie krajowych działań na rzecz jakości i trwałości systemów ochrony socjalnej osób niepełnosprawnych, a zwłaszcza poprzez wymianę stosowanych rozwiązań i praktyk oraz wzajemne uczenie się.
- 9) Działania zewnętrzne polegające na promowaniu praw osób niepełnosprawnych. Cel ten miałby być osiągnięty poprzez wsparcie finansowe podejmowanych działań oraz podnoszenie świadomości społecznej w zakresie niepełnosprawności oraz praw przysługujących niepełnosprawnym.

Wszystkie te działania i systemy opisane powyżej mają za zadanie umożliwić zbudowanie do 2020 r. Europy bez barier.

5. KARTA PRAW PODSTAWOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej została oficjalnie ogłoszona przez Instytucje Unii Europejskiej oraz państwa członkowskie 7 grudnia 2000 r. na posiedzeniu Rady Europejskiej w Nicei. Karta uzyskała moc prawną 1 grudnia 2009 r., wraz z wejściem w życie Traktatu z Lizbony. Od tej pory instytucje UE oraz państwa członkowskie, które stosują prawo UE, mają obowiązek przestrzegać praw podstawowych zagwarantowanych w Karcie.

Źródłem dla praw i zasad określonych przez Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej była przede wszystkim Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., lecz nie tylko, bowiem katalog ten był otwarty, a inspiracje stanowiły również prawa człowieka wywodzące się z tradycji konstytucyjnych i umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, których sygnatariuszami są państwa członkowskie UE.

Omawiana w niniejszym rozdziale Karta zawiera głównie postanowienia dotyczące:

- godności, rozumianej jako poszanowanie godności ludzkiej, prawo do życia oraz do integralności fizycznej i psychicznej,
- wolności, rozumianej jako prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, do poszanowania prywatności i życia rodzinnego, w tym wolność myśli, sumienia i religii oraz wolności zgromadzania się i stowarzyszania się,
- równości, rozumianej jako równość wobec prawa oraz zakaz wszelkiej dyskryminacji w tym osób niepełnosprawnych,
- solidarności, rozumianej jako prawo pracowników do informacji i do rokowań i działań zbiorowych oraz dostępu do pośrednictwa pracy, jak również prawo do ochrony przed nieuzasadnionym zwolnieniem z pracy i godziwych warunków pracy,
- praw obywatelskich, rozumianych jako prawo do głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego i w wyborach lokalnych, prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu,
- wymiaru sprawiedliwości, w tym, prawo dostępu do bezstronnego sądu i do skutecznego środka odwoławczego.

Artykuł 26 zwraca uwagę na fakt, że osoby niepełnosprawne uznaje się w UE za jedną z grup społecznych, która znajduje się w najbardziej niekorzystnej sytuacji społecznej. Bowiem grupa ta stale spotyka się z istotnymi ograniczeniami w dostępie do wielu dziedzin życia społecznego i gospodarczego. Osoby niepełnosprawne nadal wzmagają się z takimi ograniczeniami jak brak dostępu do budynków użyteczności publicznej, miejsc pracy, brak dostosowanych do ich potrzeb środków transportu,

ograniczony dostęp do edukacji. Pod tym względem art. 26 Karty jest rozwinięciem bardzo istotnego dla życia osób niepełnosprawnych art. 21 Karty, który zostanie omówiony poniżej.

Artykuł 21 dotyczy niedyskryminacji. Zgodnie z jego zapisami zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, wiek lub orientację seksualną a także zakazuje wszelkich przejawów dyskryminacji ze względu na jakiegokolwiek rodzaju niepełnosprawność.

W celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym, bez względu na ich wiek, charakter lub przyczynę niepełnosprawności, skutecznego wykonywania prawa do samodzielności i do udziału w życiu społeczeństwa, w tym życia zawodowego zobowiązano się do zapewnienia osobom niepełnosprawnym poradnictwa, kształcenia i szkolenia zawodowego.

Rozszerzeniu ma ulec również ich dostęp do zatrudnienia poprzez tworzenie mechanizmów zachęcających pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych w zwykłym środowisku pracy, a także do dostosowywania warunków pracy do potrzeb niepełnosprawnych pracowników poprzez dostosowywanie i tworzenie miejsc pracy chronionej, w zależności od stopnia niepełnosprawności.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej jest niewątpliwie efektem działań Unii na rzecz promowania i ochrony praw człowieka. Dokument ten w sposób naturalny łączy w sobie prawa polityczne, ekonomiczne, obywatelskie i socjalne. Co do zasady postanowień Karty muszą przestrzegać zarówno instytucje UE takie jak Komisja Europejska, Parlament Europejski, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE, oraz Europejski Bank Centralny, jak i państwa członkowskie, ale jedynie gdy działają w ramach prawa Unii. Obowiązek stosowania Karty przez państwa członkowskie jest bowiem wciąż przedmiotem dyskusji, ale zakłada się, że gdy państwa członkowskie stosują prawo UE, to są zobowiązane także do przestrzegania praw zawartych w Karcie, w ramach stosowania prawa unijnego.

6. WYKAZ WAŻNYCH AKTÓW I DOKUMENTÓW UNIJNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

W niniejszym rozdziale zamieszczono listę istotnych dla życia i funkcjonowania osób niepełnosprawnych w obrębie UE aktów i dokumentów unijnych dotyczących osób niepełnosprawnych. Zamieszczone dokumenty mają różny charakter i status, jednak ich lektura prowadzi do jednoznacznej konkluzji i wyraźnie wskazuje, że prawa osób niepełnosprawnych są dla UE bardzo ważkim zagadnieniem i dziedziną, której UE nie zamierza ignorować. Poniżej zamieszczono rozporządzenia, dyrektywy, decyzje oraz rezolucje Unii Europejskiej dotyczące osób niepełnosprawnych.

A. DYREKTYWY:

- 1) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW
- 2) Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy

B. ROZPORZĄDZENIA:

- 1) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 181/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. dotyczące praw pasażerów w transporcie autobusowym i autokarowym oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2006/2004
- 2) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1177/2010 z dnia 24 listopada 2010 r. o prawach pasażerów podróżujących drogą morską i drogą wodną śródlądową oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2006/2004
- 3) Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych)
- 4) Rozporządzenie (WE) nr 1371/2007 r. z dnia 23 października 2007 r. dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym
- 5) Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowanie art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis
- 6) Rozporządzenie (WE) nr 1107/2006 z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie

praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą

- 7) Rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE
- 8) Rozporządzenie Rady (WE) nr 994/98 z dnia 7 maja 1998r. dotyczące stosowania art. 92 i 93 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską do niektórych kategorii horyzontalnej pomocy państwa

C. REZOLUCJE:

- 1) Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie listy pytań wstępnych przyjętej przez Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ w odniesieniu do wstępnego sprawozdania Unii Europejskiej (2015/2684(RSP))
- 2) Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie kobiet niepełnosprawnych (2013/2065(INI))
- 3) Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 października 2011 r. w sprawie mobilności i integracji osób niepełnosprawnych oraz europejskiej strategii na rzecz osób niepełnosprawnych 2010-2020 (2010/2272(INI))
- 4) Rezolucja Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie Unii Europejskiej w sprawie nowych europejskich ram dotyczących niepełnosprawności (2010/C 316/01) opublikowana 20 listopada 2010 r.
- 5) Rezolucja Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli rządów państw członkowskich, zebranych w Radzie z dnia 17 marca 2008 r. w sprawie sytuacji osób niepełnosprawnych w Unii Europejskiej
- 6) Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 26 kwietnia 2007 r. w sprawie sytuacji kobiet niepełnosprawnych w Unii Europejskiej (2006/2277)

D. DECYZJE:

- 1) Decyzja Rady z dnia 14 kwietnia 2014 r. w sprawie podpisania, w imieniu Unii Europejskiej, Traktatu z Marrakeszu o ułatwieniu dostępu do opublikowanych utworów osobom niewidomym, niedowidzącym i cierpiącym na inne zaburzenia odczytu druku
- 2) Decyzja Rady z dnia 26 listopada 2009 roku w sprawie zawarcia przez Wspólnotę Europejską Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (2010/48/WE)
- 3) Decyzja Komisji Europejskiej z dnia 27 czerwca 2007 r. w sprawie wsparcia dla zakładów aktywności zawodowej

CZĘŚĆ V. ZASADY I PRZEPISY DOTYCZĄCE OTRZYMYWANIA UPRAWNIENI DO KORZYSTANIA Z KARTY PARKINGOWEJ W POLSCE

Osoba niepełnosprawna mająca znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się, kierująca pojazdem samochodowym oznaczonym kartą parkingową, może nie stosować się do niektórych znaków drogowych. Karta parkingowa potwierdza uprawnienia do korzystania z miejsc parkingowych wyznaczonych dla osób z niepełnosprawnością oznaczonych potocznie nazywaną „kopertą” oraz do niestosowania się do następujących znaków drogowych:

- B-1 zakaz ruchu w obu kierunkach,
- B-3 zakaz wjazdu pojazdów silnikowych z wyjątkiem motocykli jednośladowych,
- B-3a zakaz wjazdu autobusów,
- B-4 zakaz wjazdu motocykli,
- B-10 zakaz wjazdu motorowerów,
- B-35 zakaz postoju,
- B-37 zakaz postoju w dni nieparzyste,
- B-38 zakaz postoju w dni parzyste,
- B-39 strefa ograniczonego postoju.

Powyżej opisane zasady i przywileje wynikające z posiadania Karty Parkingowej dotyczą również:

- kierującego pojazdem przewożącego osobę o znacznie ograniczonej możliwości samodzielnego poruszania się,
- pracowników placówek zajmujących się opieką, rehabilitacją,
- lub edukacją osób z niepełnosprawnością mających znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się, pozostających pod opieką tych placówek.

Wszelkie przepisy dotyczące karty parkingowej stosują się także do osób, które posługują się kartą parkingową wydaną poza granicami Polski. Aby móc skutecznie korzystać z wyżej wymienionych uprawnień Kartę parkingową należy umieścić za przednią szybą pojazdu samochodowego, w miejscu widocznym, eksponując jej zabezpieczenia, tak, by możliwe było odczytanie jej numeru i daty ważności.

Karta Parkingowa to jedyny dokument uprawniający osoby z niepełnosprawnością do parkowania na „kopertach”. Jest wydawana konkretnej osobie niepełnosprawnej lub placówce i nie jest wbrew panującym opiniom wydawana – „przywiązana” do konkretnego pojazdu. Karta parkingowa jest dokumentem o standardzie międzynarodowym, który obowiązuje nie tylko na terenie Polski, ale także w krajach UE. Jednak w poszczególnych krajach członkowskich obowiązują odrębne przepisy wynikające z prawa drogowego dla danego kraju, a co się z tym wiąże, odrębne ulgi i uprawnienia dla osób z niepełnosprawnością.

W Polsce zgodnie z obowiązującymi przepisami o ruchu drogowym imienną kartę parkingową można otrzymać tylko na podstawie orzeczeń wydawanych przez Powiatowe lub Miejskie Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Zatem Kartę parkingową może otrzymać:

- osoba ze znacznym stopniem niepełnosprawności i znacznie ograniczonymi możliwościami samodzielnego poruszania się,
- osoba z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, znacznie ograniczonymi możliwościami samodzielnego poruszania się i kodami w orzeczeniu 04-O (choroby narządu wzroku) lub 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna),
- osoba do 16 r oku życia ze znacznie ograniczonymi możliwościami samodzielnego poruszania się.

W sytuacji osób niepełnosprawnych zaliczanych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności spełnienie tych przesłanek może zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 04-O (choroby narządu wzroku) lub 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna). Natomiast co do zasady osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, niezależnie od kodu w posiadanym orzeczeniu, nie otrzymują już karty parkingowej. Niepełnosprawny otrzymuje kartę parkingową na czas ważności orzeczenia, jednak nie dłużej niż na 5 lat.

W celu otrzymania karty parkingowej należy wykonać następujące czynności i posiadać poniżej wskazane dokumenty:

- wniosek o wydanie karty parkingowej,
- jedną fotografię odzwierciedlającą aktualny wizerunek osoby, której wniosek dotyczy, bez nakrycia głowy i okularów z ciemnymi szklami,
- dowód uiszczenia opłaty za wydanie karty parkingowej,
- oryginał prawomocnego orzeczenia o niepełnosprawności, o stopniu niepełnosprawności lub o wskazaniach do ulgi i uprawnień - wraz ze wskazaniem do karty parkingowej.

CZĘŚĆ VI. ZASTRZEŻENIA PRAWNE

Zakres wskazanych w materiale problemów stanowi subiektywny wybór autorów poszczególnych części opracowania i nie stanowi materiału wyczerpującego na dany temat.

Materiały udostępnione w niniejszym materiale mają charakter informacyjny i nie stanowią porady ani opinii prawnej i nie mogą być użyte dla ustalenia stanu prawnego w konkretnej sprawie. Choć zostały one przygotowane przy dołożeniu wszelkiej wymaganej staranności, jednak nie ponosimy odpowiedzialności wynikającej z zastosowania się do informacji zawartych w materiale jak i za możliwe braki lub błędy z uwagi na ewentualne braki lub błędy w źródłach materiałów powoływane przez autorów publikacji, czy też za efekty działań podjętych w oparciu o te informacje czy jakiegokolwiek ewentualne szkody. Autorzy nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za treści z zewnętrznych serwisów internetowych, których adresy wskazano w opracowaniu.

Materiały ponadto mogą nie odpowiadać oficjalnie przyjętym tekstom, a za autentyczne uznawane są jedynie teksty opublikowane we właściwych dziennikach urzędowych.

W dniu wydania opracowania na Zleceniodawcę przenoszone są niewyłączne prawa autorskie do niniejszej informacji na następujących polach eksploatacji: wprowadzenie do pamięci komputera, utrwalanie, zwielokrotnienie oraz nadawanie w sieci Internet i innych sieciach komputerowych, a także przerabianie.

Dokonywanie adaptacji czy jakichkolwiek przeróbek opracowania może wypaczać sens informacji, w szczególności z uwagi na jej niekompletność, dlatego jakiegokolwiek przeróbki opracowania wykonywane będą na wyłączne ryzyko Zleceniodawcy. Autorzy nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za treści z zewnętrznych serwisów internetowych, których adresy zacytowano w opracowaniu.

CZĘŚĆ VII. WYKAZ SKRÓTÓW

- Kodeks Pracy: ustawa Kodeks Pracy (Dz.U. 2016 r., poz. 1666 – j.t. z późn. zm.
- Rozporządzenie nr 883/2004: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego Dz. Urz .UE. L 2004 nr 166, s. 1.
- Rozporządzenia dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego Dz. Urz. UE. L 2009 nr 284, s. 1.
- TFU: Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) Dz. Urz. UE. C 2012 nr 326, s. 47
- TU: Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) Dz. Urz. UE C 2016 nr 202,
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej: Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2016 r., poz. 2046 – j.t. z późn. zm).
- Ustawa o emeryturach i rentach z FUS: Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Dz.U. 2016 r., poz. 887.

CZEŚĆ VIII. SPIS ŹRÓDEŁ

- Dyrektywa 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r., ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy Dz. Urz. UE. L 2000, nr 16.
- Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. Dz.U. L 303 z 2.12.2000
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A52010DC0636>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=URISERV%3Ac10823>
- <http://www.msz.gov.pl>
- <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/art,48,dokumenty-unii-europejskiej>
- <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,95,karta-parkingowa>
- <https://www.mpips.gov.pl>
- <https://www.rpo.gov.pl>
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:pl>
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Dz. Urz. UE. C 2016 nr 202.
- Kodeks Pracy z dnia 8 września 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666)
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności 2010-2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2012 poz. 1169)
- Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 128) z dnia 14 grudnia 2016 r.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego Dz. Urz. UE. L 2004 nr 166.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego Dz. Urz. UE. L 2009 nr 284
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) Dz. Urz. UE. C 2016 nr 202.
- Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) Dz. Urz. UE C 2016 nr 202.
- Ustawa Kodeks Pracy (Dz.U. 2016 r., poz. 1666 – j.t. z późn. zm.
- Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Dz.U. 2016 r., poz. 887. – j.t. z późn. zm.
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz.U. 2016 r., poz. 2046 – j.t. z późn. zm.
- www.mpips.gov.pl
- www.mpips.gov.pl
- www.niepelnosprawni.gov.pl
- www.niepelnosprawni.gov.pl

CZĘŚĆ IX. PRZYDATNE PRZEPISY – WYCIĄG

Kodeks pracy

tj. z dnia 8 września 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 z późn. zm)

~wyciąg~

Art. 11(3)

Jakakolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, bezpośrednia lub pośrednia, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy - jest niedopuszczalna.

Art. 18(3d)

Osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalone na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 134

Jeżeli dobowy wymiar czasu pracy pracownika wynosi co najmniej 6 godzin, pracownik ma prawo do przerwy w pracy trwającej co najmniej 15 minut, wliczanej do czasu pracy.

Art. 151(7)

§ 1. Pora nocna obejmuje 8 godzin między godzinami 2100 a 700.

Art. 153

- § 1. Pracownik podejmujący pracę po raz pierwszy, w roku kalendarzowym, w którym podjął pracę, uzyskuje prawo do urlopu z upływem każdego miesiąca pracy, w wymiarze 1/12 wymiaru urlopu przysługującego mu po przepracowaniu roku.
- § 2. Prawo do kolejnych urlopów pracownik nabywa w każdym następnym roku kalendarzowym.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

tj. z dnia 14 listopada 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 2046 z późn. zm)

~wyciąg~

Art. 3

1. Ustala się trzy stopnie niepełnosprawności, które stosuje się do realizacji celów określonych ustawą:
  - 1) znaczny;
  - 2) umiarkowany;
  - 3) lekki.
2. Orzeczenie ustalające stopień niepełnosprawności stanowi także podstawę do przyznania ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 4

1. Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.
2. Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.
3. Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.
4. Niezdolność do samodzielnej egzystencji oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację.
5. Zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby, o której mowa w ust. 1 lub 2, nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadkach:
  - 1) przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej;

- 2) zatrudnienia w formie telepracy.
6. Kontrolę w zakresie spełniania warunku, o którym mowa w ust. 5 pkt 1, przeprowadza Państwowa Inspekcja Pracy.

Art. 5

Orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o:

- 1) całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2, i niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 1a) niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy wymienionej w pkt 1, jest traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 2) całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy wymienionej w pkt 1, jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- 3) częściowej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 3, oraz celowości przekwalifikowania, o którym mowa w art. 119 ust. 2 i 3 ustawy wymienionej w pkt 1, jest traktowane na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Art. 5a

1. Osoby posiadające ważne orzeczenia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów, niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, o których mowa w art. 62, oraz orzeczenia, o których mowa w art. 5, mogą składać do zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności wnioski o ustalenie stopnia niepełnosprawności i wskazań, o których mowa w art. 6b ust. 3, dla celów korzystania z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.
2. W postępowaniu w sprawach, o których mowa w ust. 1, zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności wydaje orzeczenie, w którym:
  - 1) stopień niepełnosprawności określa się na podstawie przedłożonych orzeczeń, o których mowa w ust. 1, zgodnie z przepisami, o których mowa w art. 5 i 62;
  - 2) wskazania, o których mowa w art. 6b ust. 3, ustala się stosownie do naruszonej sprawności organizmu i ograniczeń funkcjonalnych uzasadniających korzystanie z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.
3. Zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności ma prawo żądać od właściwych organów rentowych udostępnienia kopii orzeczeń, o których mowa w ust. 1, a organy te są obowiązane do ich udostępniania.
4. Od orzeczenia, o którym mowa w ust. 2, nie służy odwołanie.

Art. 15

1. Czas pracy osoby niepełnosprawnej nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo.
2. Czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo.
- 2a. (uchylony)
3. Osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.

Art. 16

1. Przepisów art. 15 nie stosuje się:
  - 1) do osób zatrudnionych przy pilnowaniu oraz
  - 2) gdy, na wniosek osoby zatrudnionej, lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad tą osobą wyrazi na to zgodę.
2. Koszty badań, o których mowa w ust. 1 pkt 2, ponosi pracodawca.

Art. 17

Osoba niepełnosprawna ma prawo do dodatkowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy wynosi 15 minut i jest wliczany do czasu pracy. Nie narusza to przepisu art. 134 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666).

Art. 19

1. Osobie zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Prawo do pierwszego urlopu dodatkowego osoba ta nabywa po przepracowaniu jednego roku po dniu zaliczenia jej do jednego z tych stopni niepełnosprawności.
2. Urlop, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje osobie uprawnionej do urlopu wypoczynkowego w wymiarze przekraczającym 26 dni roboczych lub do urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów.

3. Jeżeli wymiar urlopu dodatkowego, o którym mowa w ust. 2, jest niższy niż 10 dni roboczych, zamiast tego urlopu przysługuje urlop dodatkowy określony w ust. 1.

Art. 20

1. Osoba o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma prawo do zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia:
  - 1) w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku, z zastrzeżeniem art. 10f ust. 1 pkt 2;
  - 2) w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.
2. Wynagrodzenie za czas zwolnień od pracy, o których mowa w ust. 1, oblicza się jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.
3. Łączny wymiar urlopu określonego w art. 19 ust. 1 i zwolnienia od pracy, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.
4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady udzielania zwolnień od pracy, o których mowa w ust. 1 pkt 1.

Art. 23a

1. Pracodawca jest obowiązany zapewnić niezbędne racjonalne usprawnienia dla osoby niepełnosprawnej pozostającej z nim w stosunku pracy, uczestniczącej w procesie rekrutacji lub odbywającej szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie. Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na przeprowadzeniu koniecznych w konkretnej sytuacji zmian lub dostosowań do szczególnych, zgłoszonych pracodawcy potrzeb wynikających z niepełnosprawności danej osoby, o ile przeprowadzenie takich zmian lub dostosowań nie skutkowałoby nałożeniem na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Obciążenia, o których mowa w ust. 1, nie są nieproporcjonalne, jeżeli są w wystarczającym stopniu rekompensowane ze środków publicznych.
3. Niedokonanie niezbędnych racjonalnych usprawnień, o których mowa w ust. 1, uważa się za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu w rozumieniu przepisów art. 183a § 2-5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy

tj. z dnia 28 sierpnia 2003 r. (Dz.U. nr 169, poz. 1650)
~wyciąg~

§ 48

Pracodawca zatrudniający pracowników niepełnosprawnych powinien zapewnić dostosowanie stanowisk pracy oraz dojść do nich - do potrzeb i możliwości tych pracowników, wynikających ze zmniejszonej sprawności.

Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

t.j. z dnia 20 maja 2016 r. (Dz.U. 2016 r., poz. 887 z późn. zm.)
~wyciąg~

Art. 97

Osobom uprawnionym do emerytury lub renty oraz do świadczeń o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych świadczenia przysługujące na podstawie ustawy wypłaca się w wysokości w niej określonej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej.

Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)

z dnia 7 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. UE C 2016 nr 202)
~wyciąg~

Artykuł 3.

1. Celem Unii jest wspieranie pokoju, jej wartości i dobrobytu jej narodów.
2. Unia zapewnia swoim obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości.
3. Unia ustanawia rynek wewnętrzny. Działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska. Wspiera postęp naukowo-techniczny.

Zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka. Wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między Państwami Członkowskimi. Szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową oraz czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy.

- Unia ustanawia unię gospodarczą i walutową, której walutą jest euro.
- W stosunkach zewnętrznych Unia umacnia i propaguje swoje wartości i interesy oraz wnosi wkład w ochronę swoich obywateli. Przyczynia się do pokoju, bezpieczeństwa, trwałego rozwoju Ziemi, do solidarności i wzajemnego szacunku między narodami, do swobodnego i uczciwego handlu, do wyeliminowania ubóstwa oraz do ochrony praw człowieka, w szczególności praw dziecka, a także do ścisłego przestrzegania i rozwoju prawa międzynarodowego, w szczególności zasad Karty Narodów Zjednoczonych.
- Unia dąży do osiągnięcia swoich celów właściwymi środkami odpowiednio do kompetencji przyznanych jej w Traktatach.

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)

z dnia 7 czerwca 2016 r.

~wyciąg~

Artykuł 9

Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia bierze pod uwagę wymogi związane ze wspieraniem wysokiego poziomu zatrudnienia, zapewnianiem odpowiedniej ochrony socjalnej, zwalczaniem wykluczenia społecznego, a także z wysokim poziomem kształcenia, szkolenia oraz ochrony zdrowia ludzkiego.

Artykuł 10

Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Artykuł 19 (dawny artykuł 13 TWE)

- Bez uszczerbku dla innych postanowień Traktatów i w granicach kompetencji, które Traktaty powierzają Unii, Rada, stanowiąc jednomyślnie zgodnie ze specjalną procedurą ustawodawczą i po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego, może podjąć środki niezbędne w celu zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.
- Na zasadzie odstępstwa od ustępu 1, dla wsparcia działania podjętego przez Państwa Członkowskie w celu przyczyniania się do osiągnięcia celów określonych w ustępie 1, Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą przyjąć podstawowe zasady dotyczące unijnych środków zachęcających, z wyłączeniem harmonizacji przepisów ustawowych i wykonawczych Państw Członkowskich.

Artykuł 151 (dawny artykuł 136 TWE)

Unia i Państwa Członkowskie, świadome podstawowych praw socjalnych wyrażonych w Europejskiej Karcie Społecznej, podpisanej w Turynie 18 października 1961 roku oraz we Wspólnotowej Karcie Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników z 1989 roku, mają na celu promowanie zatrudnienia, poprawę warunków życia i pracy, tak aby umożliwić ich wyrównanie z jednoczesnym zachowaniem postępu, odpowiednią ochronę socjalną, dialog między partnerami społecznymi, rozwój zasobów ludzkich pozwalający podnosić i utrzymywać poziom zatrudnienia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu.

W tym celu Unia i Państwa Członkowskie wprowadzają w życie środki, które uwzględniają różnorodność praktyk krajowych, w szczególności w dziedzinie stosunków umownych, jak również potrzebę utrzymania konkurencyjności gospodarki Unii.

Uważają one, że taki rozwój będzie wynikał nie tylko z funkcjonowania rynku wewnętrznego, który będzie sprzyjał harmonizacji systemów społecznych, ale też z procedur przewidzianych w Traktatach oraz ze zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych.

Artykuł 288 (dawny artykuł 249 TWE)

W celu wykonania kompetencji Unii instytucje przyjmują rozporządzenia, dyrektywy, decyzje, zalecenia i opinie. Rozporządzenie ma zasięg ogólny. Wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich.

Dyrektywa wiąże każde Państwo Członkowskie, do którego jest kierowana, w odniesieniu do rezultatu, który ma być osiągnięty, pozostawia jednak organom krajowym swobodę wyboru formy i środków.

Decyzja wiąże w całości. Decyzja, która wskazuje adresatów, wiąże tylko tych adresatów.

Zalecenia i opinie nie mają mocy wiążącej.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

z dnia 29 kwietnia 2004 r. (Dz.Urz.UE.L 2004 nr 166)

~wyciąg~

Artykuł 6. Sumowanie okresów.

O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, właściwa instytucja Państwa Członkowskiego, której ustawodawstwo uzależnia:

- nabyć, zachować, przysługiwać lub odzyskać prawo do świadczeń,
- objęcie przez ustawodawstwo, lub
- dostęp do lub zwolnienie z ubezpieczenia obowiązkowego, fakultatywnego kontynuowanego lub dobrowolnego,

od spełnienia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione na podstawie ustawodawstwa każdego innego Państwa Członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa.

Artykuł 7. Uchylenie zasad dotyczących miejsca zamieszkania.

O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, świadczenia pieniężne należne na podstawie ustawodawstwa jednego lub kilku Państw Członkowskich lub na podstawie niniejszego rozporządzenia, nie podlegają jakimkolwiek obniżkom, zmianom, zawieszaniu, wstrzymywaniu lub konfiskacie z powodu tego, że beneficjent lub członkowie jego rodziny mieszkają w innym Państwie Członkowskim niż to, w którym znajduje się instytucja odpowiedzialna za ich wypłacanie.

Artykuł 44. Osoby podlegające wyłącznie ustawodawstwu typu A.

1. Do celów stosowania przepisów niniejszego rozdziału określenie „ustawodawstwo typu A” oznacza takie ustawodawstwo, na podstawie którego kwota świadczeń z tytułu inwalidztwa nie zależy od długości okresów ubezpieczenia lub zamieszkania i które jest w sposób wyraźny zawarte przez Państwo Członkowskie w załączniku VI, a określenie „ustawodawstwo typu B” oznacza każde inne ustawodawstwo.
2. Osoba, która podlegała kolejno lub na przemian ustawodawstwu dwóch lub więcej Państw Członkowskich i która ukończyła okresy ubezpieczenia lub zamieszkania wyłącznie na podstawie ustawodawstwa typu A, jest uprawniona do świadczeń wyłącznie z instytucji Państwa Członkowskiego, którego ustawodawstwo było właściwe w chwili, gdy wystąpiła niezdolność do pracy, po której nastąpiło inwalidztwo z uwzględnieniem, w odpowiednich przypadkach, przepisów art. 45, i otrzymuje takie świadczenia zgodnie z tym ustawodawstwem.
3. Osoba, która nie jest uprawniona do świadczeń zgodnie z przepisami ust. 2, otrzymuje świadczenia, do których jest uprawniona na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego z uwzględnieniem, w odpowiednich przypadkach, przepisów art. 45.
4. Jeżeli ustawodawstwo, o którym mowa w ust. 2 i 3, zawiera zasady obniżania, zawieszania lub wstrzymywania świadczeń z tytułu inwalidztwa w przypadku kumulacji z innymi dochodami lub ze świadczeniami innego rodzaju w rozumieniu art. 53 ust. 2, to zastosowanie mają, mutatis mutandis, przepisy art. 53 ust. 3 i art. 55 ust. 3.

Artykuł 45. Przepisy szczególne dotyczące sumowania kresów ubezpieczenia.

Instytucja właściwa Państwa Członkowskiego, którego ustawodawstwo uzależnia nabycie, zachowanie lub odzyskanie prawa do świadczeń od ukończenia okresów ubezpieczenia lub zamieszkania stosuje, w przypadkach, w których jest to niezbędne, mutatis mutandis, przepisy art. 51 ust. 1.

Artykuł 46. Osoby podlegające wyłącznie ustawodawstwu typu B lub ustawodawstwu typu A i B.

1. Osoba, która podlegała kolejno lub na przemian ustawodawstwu dwóch lub więcej Państw Członkowskich, z których co najmniej jedno nie jest ustawodawstwem typu A, jest uprawniona do świadczeń zgodnie z przepisami rozdziału 5, które mają zastosowanie mutatis mutandis, z uwzględnieniem przepisów ust. 3.
2. Jeżeli jednak zainteresowany podlegał poprzednio ustawodawstwu typu B, a cierpi na niezdolność do pracy, po której nastąpiło inwalidztwo na podstawie ustawodawstwa typu A, to otrzymuje świadczenia zgodnie z przepisami art. 44 pod warunkiem że:
  - spełnia warunki wymagane wyłącznie przez to ustawodawstwo lub przez inne ustawodawstwa tego samego rodzaju, z uwzględnieniem, w odpowiednim przypadku, przepisów art. 45, ale bez konieczności uwzględniania okresów ubezpieczenia lub zamieszkania ukończonych z uwzględnieniem ustawodawstwa typu B, oraz
  - nie ubiega się o żadne świadczenia z tytułu starości, z uwzględnieniem przepisów art. 50 ust. 1.

3. Decyzja podjęta przez instytucję Państwa Członkowskiego, dotycząca stopnia inwalidztwa wnioskującego jest wiążąca dla instytucji innego zainteresowanego Państwa Członkowskiego, pod warunkiem że zgodność między ustawodawstwami tych Państw w sprawie warunków odnoszących się do stopni inwalidztwa jest potwierdzona w załączniku VII.

Artykuł 47. Pogłębienie się stanu inwalidztwa.

1. W razie pogłębienia się stanu inwalidztwa, z powodu którego osoba korzysta ze świadczeń na podstawie ustawodawstwa jednego lub więcej Państw Członkowskich, stosuje się następujące przepisy, z uwzględnieniem pogłębienia się stanu inwalidztwa:
  - a) świadczenia udzielane są, mutatis mutandis, zgodnie z przepisami rozdziału 5;
  - b) jeżeli jednak zainteresowany podlegał dwom lub kilku ustawodawstwom typu A, a od chwili gdy korzysta ze świadczeń, nie podlegał ustawodawstwu innego Państwa Członkowskiego, świadczenia są udzielane zgodnie z przepisami art. 44 ust. 2.
2. Jeżeli całkowita kwota świadczenia lub świadczeń należnych zgodnie z ust. 1 jest niższa od kwoty świadczenia, które zainteresowany otrzymywał na koszt instytucji wcześniej zobowiązanej do wypłaty świadczeń, to instytucja ta jest zobowiązana do wypłaty dodatku stanowiącego różnicę między wspomnianymi kwotami.
3. Jeżeli zainteresowany nie jest uprawniony do świadczeń udzielanych na koszt instytucji innego Państwa Członkowskiego, instytucja właściwa pierwszego państwa zobowiązana jest do przyznania świadczeń, zgodnie z ustawodawstwem tego państwa, z uwzględnieniem pogłębienia się stanu inwalidztwa oraz w odpowiednim przypadku, przepisów art. 45.

Artykuł 48. Zamiana świadczeń z tytułu inwalidztwa na świadczenia z tytułu starości.

1. Świadczenia z tytułu inwalidztwa zamienia się, w odpowiednim przypadku, na świadczenia z tytułu starości, na warunkach przewidzianych przez ustawodawstwo lub ustawodawstwa, na podstawie których zostały one przyznane oraz zgodnie z przepisami rozdziału 5.
2. W przypadkach, gdy osoba pobierająca świadczenia z tytułu inwalidztwa uprawniona jest do ubiegania się o przyznanie świadczenia z tytułu starości na podstawie ustawodawstwa jednego lub więcej Państw Członkowskich, zgodnie z przepisami art. 50, każda instytucja, zobowiązana do udzielania świadczeń z tytułu inwalidztwa na podstawie ustawodawstwa Państwa Członkowskiego kontynuuje wypłacanie takiej osobie świadczeń z tytułu inwalidztwa, do których zainteresowany ma prawo na podstawie stosowanego przez tę instytucję ustawodawstwa, aż do chwili, gdy przepisy ust. 1 będą miały zastosowanie do tej instytucji lub tak długo, jak zainteresowany spełnia warunki dotyczące takich świadczeń.
3. W przypadkach, gdy świadczenia z tytułu inwalidztwa udzielane na podstawie ustawodawstwa Państwa Członkowskiego, zgodnie z przepisami art. 44, zamienia się na świadczenia z tytułu starości oraz w przypadkach, gdy zainteresowany nie spełnia jeszcze warunków przewidzianych przez ustawodawstwo jednego lub więcej z pozostałych Państw Członkowskich, na podstawie których otrzymuje on te świadczenia, zainteresowany otrzyma od tego lub od tych Państw Członkowskich świadczenia z tytułu inwalidztwa od dnia zamiany.

Te świadczenia z tytułu inwalidztwa udzielane są zgodnie z przepisami rozdziału 5, tak jak gdyby rozdział ten miał zastosowanie w chwili, gdy wystąpiła niezdolność do pracy, po której nastąpiło inwalidztwo aż do chwili, gdy zainteresowany spełni warunki kwalifikujące go do otrzymywania świadczenia z tytułu starości określone przez zainteresowane ustawodawstwa krajowe lub, w przypadkach, gdy taka zamiana nie jest przewidziana, tak długo, jak jest on uprawniony do otrzymywania świadczeń z tytułu inwalidztwa na podstawie tego ostatniego ustawodawstwa lub ustawodawstw.
4. Świadczenia z tytułu inwalidztwa udzielane zgodnie z przepisami art. 44 przeliczane są zgodnie z przepisami rozdziału 5, kiedy tylko beneficjent spełni warunki kwalifikujące go do otrzymywania świadczenia z tytułu inwalidztwa określone przez ustawodawstwo typu B lub kiedy tylko otrzyma świadczenia z tytułu starości na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego.

Artykuł 49. Przepisy szczególne dotyczące urzędników służby cywilnej.

Przepisy art. 6, 44, 46, 47 i 48 oraz art. 60 ust. 2 i 3 mają zastosowanie, mutatis mutandis, do osób objętych systemem szczególnym dla urzędników służby cywilnej.

Artykuł 50. Przepisy ogólne.

1. Wszystkie instytucje właściwe określają uprawnienie do świadczeń na podstawie ustawodawstw Państw Członkowskich, którym podlegał zainteresowany, kiedy złożone zostanie podanie o przyznanie świadczenia, o ile zainteresowany w sposób wyraźny nie ubiega się o odroczenie przyznania świadczeń z tytułu starości na podstawie ustawodawstwa jednego lub więcej Państw Członkowskich.
2. Jeżeli w danej chwili zainteresowany nie spełnia albo już nie spełnia warunków określonych przez wszystkie ustawodawstwa Państw Członkowskich, którym podlegał, instytucje stosujące ustawodawstwo, którego warunki zostały spełnione, nie biorą pod uwagę, dokonując wycieńzeń zgodnie z przepisami art. 52 ust. 1 lit a)

lub b), okresów spełnionych na podstawie ustawodawstw, których warunki nie zostały spełnione lub nie są już spełniane, w przypadkach kiedy powoduje to niższą kwotę świadczenia.

3. Przepisy ust. 2 mają zastosowanie, mutatis mutandis, kiedy zainteresowany w sposób wyraźny ubiega się o odroczenie przyznania świadczeń z tytułu starości.
4. Nowe wyliczenie dokonywane jest automatycznie, kiedy spełnione są warunki, jakie mają być spełnione na podstawie pozostałych ustawodawstw lub kiedy zainteresowany ubiega się o przyznanie świadczenia z tytułu starości odroczonego zgodnie z przepisami ust. 1, o ile okresy spełnione na podstawie pozostałych ustawodawstw nie zostały jeszcze uwzględnione z tytułu przepisów ust. 2 lub 3.

Artykuł 51. Przepisy szczególne dotyczące sumowania okresów.

1. Jeżeli ustawodawstwo Państwa Członkowskiego uzależnia przyznanie pewnych świadczeń od spełnienia okresów ubezpieczenia wyłącznie w odniesieniu do określonej pracy najemnej lub na własny rachunek lub w zawodzie, który podlega szczególnemu systemowi dotyczącemu osób zatrudnionych lub pracujących na własny rachunek, instytucja właściwa tego Państwa Członkowskiego uwzględni okresy spełnione na podstawie ustawodawstwa pozostałych Państw Członkowskich tylko wtedy, gdy zostały one spełnione na podstawie podobnego systemu lub, w przeciwnym razie, w tym samym zawodzie lub, w odpowiednich przypadkach, przy tej samej pracy najemnej lub na własny rachunek.
Jeżeli, przy uwzględnieniu tak spełnionych okresów, zainteresowany nie spełnia warunków do otrzymania świadczeń wynikających ze szczególnego systemu, okresy te są uwzględniane w celu udzielenia świadczeń w ramach systemu ogólnego lub, w przeciwnym razie, systemu dotyczącego pracowników fizycznych lub umysłowych, w zależności od przypadku, pod warunkiem że zainteresowany przystąpił do jednego z tych systemów.
2. Okresy ubezpieczenia spełnione na podstawie szczególnego systemu Państwa Członkowskiego są uwzględniane w celu udzielenia świadczeń w ramach systemu ogólnego lub, w przeciwnym razie, systemu dotyczącego pracowników fizycznych lub umysłowych, w zależności od przypadku, innego Państwa Członkowskiego, pod warunkiem że zainteresowany przystąpił do jednego z tych systemów, nawet jeżeli okresy te zostały już uwzględnione w tym ostatnim Państwie Członkowskim na podstawie systemu szczególnego.
3. W przypadkach, w których ustawodawstwo lub szczególny system państwa członkowskiego uzależnia nabycie, zachowanie lub odzyskanie prawa do świadczeń od tego czy zainteresowany był ubezpieczony w czasie realizacji ryzyka, warunek ten uważa się za spełniony, jeżeli zainteresowany był wcześniej ubezpieczony na podstawie ustawodawstwa lub szczególnego systemu tego państwa członkowskiego, a w chwili realizacji ryzyka jest ubezpieczony od tego samego ryzyka na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego lub - jeżeli nie jest - należy mu się świadczenie z tytułu tego samego ryzyka na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego. Ostatni z warunków uważa się jednakże za spełniony w przypadkach, o których mowa w art. 57.

Artykuł 52. Przyznawanie świadczeń.

1. Właściwa instytucja ustala wysokość świadczeń, jakie byłyby należne:
  - a) zgodnie z ustawodawstwem, które stosuje, wyłącznie w przypadkach, gdy warunki uprawnienia do świadczeń zostały spełnione wyłącznie na podstawie prawa krajowego (świadczenie niezależne);
  - b) poprzez ustalenie teoretycznej kwoty świadczenia, a następnie kwoty rzeczywistej (świadczenie proporcjonalne), w następujący sposób:
    - i) teoretyczna kwota świadczenia jest równa świadczeniu, o które zainteresowany mógłby się ubiegać, gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia i/lub zamieszkania, ukończone z uwzględnieniem ustawodawstw pozostałych Państw Członkowskich, zostały ukończone na podstawie ustawodawstwa, które jest stosowane w dniu przyznania świadczenia. Jeżeli, zgodnie z tym ustawodawstwem, kwota świadczenia nie zależy od długości ukończonych okresów ubezpieczenia, kwota ta zostaje uznana za kwotę teoretyczną;
    - ii) instytucja właściwa ustala następnie rzeczywistą kwotę świadczenia proporcjonalnego, stosując do kwoty teoretycznej stosunek długości okresów ubezpieczenia ukończonych przed realizacją ryzyka na podstawie stosowanego przez nią ustawodawstwa, do całkowitej długości okresów ubezpieczenia, ukończonych przed realizacją ryzyka na podstawie ustawodawstw wszystkich zainteresowanych Państw Członkowskich.
2. W odpowiednich przypadkach, instytucja właściwa stosuje do kwoty ustalonej zgodnie z przepisami ust. 1 lit. a) i b) wszystkie zasady dotyczące obniżania, zawieszania i wstrzymywania zgodnie ze stosowanym przez nią ustawodawstwem, w granicach przewidzianych przepisami art. 53-55.
3. Zainteresowany jest uprawniony do otrzymywania od instytucji właściwej każdego Państwa Członkowskiego wyższej z kwot ustalonych zgodnie z ust. 1 lit. a) i b).
4. W przypadkach, w których wyliczanie zgodnie z ust. 1 lit. a) w jednym państwie członkowskim nieodmiennie

wiąże się z tym, że świadczenie niezależne jest równe lub wyższe od świadczenia proporcjonalnego ustalonego zgodnie z ust. 1 lit. b), instytucja właściwa odstępuje od ustalania proporcjonalnego, pod warunkiem że:

- i) przypadek taki jest określony w załączniku VIII część 1;
  - ii) nie ma zastosowania żadne ustawodawstwo zawierające przepisy wykluczające kumulację świadczeń, o których mowa w art. 54 i 55, chyba że spełnione są warunki określone w art. 55 ust. 2; oraz
  - iii) w szczególnych okolicznościach danego przypadku art. 57 nie ma zastosowania do okresów ukończonych na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego.
5. Niezależnie od przepisów ust. 1, 2 oraz 3, ustalanie proporcjonalne nie ma zastosowania do systemów, które zapewniają świadczenia, w odniesieniu do których okresy czasu nie mają znaczenia dla ich ustalania - o ile systemy te wymienione są w załączniku VIII część 2. W takich przypadkach zainteresowany jest uprawniony do świadczenia, którego wysokość ustalana jest zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego.

Artykuł 53. Zasady przeciwdziałania kumulacji.

1. Kumulacja świadczeń z tytułu inwalidztwa, świadczeń z tytułu starości i rent rodzinnych ustalanych lub udzielanych na podstawie okresów ubezpieczenia i/lub zamieszkania spełnionych przez te same osoby uważana jest za kumulację świadczeń tego samego rodzaju.
2. Kumulacja świadczeń, które nie mogą być uważane za świadczenia tego samego rodzaju w rozumieniu ust. 1, uważana jest za kumulację świadczeń różnego rodzaju.
3. Następujące przepisy mają zastosowanie do celów stosowania zasad przeciwdziałania kumulacji określonych przez ustawodawstwo Państwa Członkowskiego w przypadku zbiegu świadczenia z tytułu inwalidztwa, z tytułu starości lub renty rodzinnej ze świadczeniem tego samego rodzaju lub ze świadczeniem różnego rodzaju lub z innym dochodem:
  - a) instytucja właściwa bierze pod uwagę świadczenia lub dochody uzyskane w innym Państwie Członkowskim wyłącznie wtedy, gdy stosowane przez nią ustawodawstwo przewiduje uwzględnianie świadczeń lub dochodów uzyskanych za granicą;
  - b) instytucja właściwa bierze pod uwagę wysokość świadczeń, jakie mają być wypłacane przez inne Państwo Członkowskie przed potrąceniem podatku, składek z tytułu ubezpieczenia społecznego i innych opłat i potrąceń indywidualnych, o ile stosowane przez nią ustawodawstwo nie przewiduje stosowania zasad przeciwdziałania kumulacji po takich potrąceniach, na warunkach i zgodnie z procedurami przewidzianymi w rozporządzeniu wykonawczym;
  - c) instytucja właściwa nie uwzględni wysokości świadczeń uzyskanych zgodnie z ustawodawstwem innego Państwa Członkowskiego na podstawie ubezpieczenia dobrowolnego lub fakultatywnego kontynuowanego;
  - d) jeżeli jedno Państwo Członkowskie stosuje zasady przeciwdziałania kumulacji, ponieważ zainteresowany otrzymuje świadczenia tego samego rodzaju lub innego rodzaju na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego lub dochód uzyskany w innych Państwach Członkowskich, należne świadczenie może być obniżone wyłącznie o kwotę takich świadczeń lub takiego dochodu.

Artykuł 54. Zbieg świadczeń tego samego rodzaju.

1. W przypadkach, w których świadczenia tego samego rodzaju należne na podstawie ustawodawstwa dwóch lub więcej Państw Członkowskich kumulują się, zasady przeciwdziałania kumulacji określone przez ustawodawstwo Państwa Członkowskiego nie mają zastosowania do świadczenia proporcjonalnego.
2. Zasady przeciwdziałania kumulacji mają zastosowanie do świadczenia niezależnego wyłącznie wtedy, gdy dane świadczenie jest:
  - a) świadczeniem, którego kwota nie zależy od długości okresów ubezpieczenia lub zamieszkania lub
  - b) świadczeniem, którego kwota ustalana jest na podstawie zaliczonego okresu uważanego za spełniony pomiędzy dniem realizacji ryzyka a terminem późniejszym, zbiegającym się ze:
    - i) świadczeniem tego samego typu, z wyjątkiem przypadków, w których dwa lub więcej Państw Członkowskich zawarło umowę o unikaniu wielokrotnego uwzględniania tego samego zaliczonego okresu; lub
    - ii) świadczeniem, o którym mowa w lit. a).

Świadczenia i umowy, o których mowa w lit. a) i b), wymienione są w załączniku IX.

Artykuł 55. Zbieg świadczeń różnego rodzaju.

1. Jeżeli otrzymanie świadczeń różnego rodzaju lub innego dochodu wymaga zastosowania zasad przeciwdziałania kumulacji przewidzianych przez ustawodawstwo zainteresowanych Państw Członkowskich w odniesieniu do:

- a) dwóch lub więcej niezależnych świadczeń, to instytucje właściwe podzielą kwoty świadczenia lub świadczeń lub innych dochodów, które zostały uwzględnione, przez liczbę świadczeń podlegających wspomnianym zasadom; jednakże zastosowanie przepisów niniejszej litery nie może pozbawiać zainteresowanego jego statusu emeryta lub rencisty do celów stosowania przepisów pozostałych rozdziałów niniejszego tytułu na warunkach i zgodnie z procedurami określonymi w rozporządzeniu wykonawczym;
  - b) jednego lub więcej świadczeń proporcjonalnych, to instytucje właściwe wezmą pod uwagę świadczenie lub świadczenia lub inne dochody i wszystkie składniki przewidziane do celów stosowania zasad przeciwdziałania kumulacji jako funkcję stosunku okresów wyliczenia i/lub zamieszkania ustalonych do wyliczeń, o których mowa w art. 52 ust. 1 lit b) punkt ii);
  - c) jednego lub więcej świadczeń niezależnych oraz jednego lub kilku świadczeń proporcjonalnych, to instytucje właściwe stosują, *mutatis mutandis*, przepisy lit. a) w odniesieniu do świadczeń niezależnych oraz przepisy lit. b) w odniesieniu do świadczeń proporcjonalnych.
2. Instytucja właściwa nie stosuje podanego podziału w odniesieniu do świadczeń niezależnych, jeżeli stosowane przez nią ustawodawstwo przewiduje uwzględnianie świadczeń różnego rodzaju i/lub innych dochodów oraz wszystkich innych składników w ustalaniu części ich kwoty określonej jako funkcja stosunku okresów ubezpieczenia i/lub zamieszkania, o których mowa w art. 52 ust. 1 lit. b) punkt ii).
  3. Przepisy ust. 1 i 2 mają zastosowanie *mutatis mutandis* w przypadkach, w których ustawodawstwo jednego lub więcej Państw Członkowskich przewiduje, że prawo do świadczenia nie może być nabyte w przypadku, kiedy zainteresowany otrzymuje świadczenie innego rodzaju należne na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego lub inny dochód.

Artykuł 56. Przepisy dodatkowe dotyczące wyliczenia świadczeń.

1. Do celu wyliczenia kwot teoretycznych i proporcjonalnych, o których mowa w art. 52 ust. 1 lit b) obowiązują następujące zasady:
  - a) w przypadkach gdy całkowita długość okresów ubezpieczenia i/lub zamieszkania spełnionych przed realizacją ryzyka na podstawie ustawodawstw wszystkich zainteresowanych Państw Członkowskich jest większa od maksymalnego okresu wymaganego przez ustawodawstwo jednego z tych Państw Członkowskich do otrzymania pełnego świadczenia, instytucja właściwa tego Państwa Członkowskiego weźmie pod uwagę ten okres maksymalny zamiast całkowitej długości ukończonych okresów; ta metoda wyliczania nie skutkuje obciążeniem tej instytucji kosztem świadczenia większego od pełnego świadczenia przewidzianego na podstawie stosowanego przez nią ustawodawstwa. Niniejszy przepis nie ma zastosowania do świadczeń, których wysokość nie zależy od długości ubezpieczenia;
  - b) procedura uwzględniania nakładających się okresów określona została w rozporządzeniu wykonawczym;
  - c) jeżeli ustawodawstwo Państwa Członkowskiego stanowi, że świadczenia mają być wyliczane na podstawie dochodów, składek, podstaw składek, podwyżek, zarobków, innych kwot lub kombinacji więcej niejednej z nich (średnich, proporcjonalnych, zryczałtowanych lub zaliczonych), instytucja właściwa:
    - i) określa podstawę ustalania świadczeń wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia ukończonych na podstawie stosowanego przez nią ustawodawstwa;
    - ii) wykorzystuje, w celu określenia kwoty wyliczanej na podstawie okresów ubezpieczenia i/lub zamieszkania spełnionych zgodnie z ustawodawstwem pozostałych Państw Członkowskich, te same składniki określone lub odnotowywane dla okresów ubezpieczenia ukończonych na podstawie stosowanego przez nią ustawodawstwa;w przypadkach, w których jest to niezbędne zgodnie z procedurami określonymi w załączniku XI dla zainteresowanych Państw Członkowskich.
  - d) W przypadku gdy lit. c) nie ma zastosowania, ponieważ ustawodawstwo państwa członkowskiego stanowi, że świadczenie ma być wyliczane na podstawie elementów innych niż okresy ubezpieczenia lub zamieszkania, które nie są związane z czasem, instytucja właściwa bierze pod uwagę - w odniesieniu do każdego z okresów ubezpieczenia lub zamieszkania ukończonych na podstawie ustawodawstwa jakiegokolwiek innego państwa członkowskiego - kwotę zgromadzonego kapitału, kapitału uznawanego za zgromadzony lub jakikolwiek inny element służący do wyliczania zgodnie ze stosowanym przez nią ustawodawstwem, podzielone przez jednostki okresów odpowiadające im w danym systemie emerytalno-rentowym.
2. Przepisy ustawodawstwa Państwa Członkowskiego, dotyczące rewaloryzacji składników branych pod uwagę w celu wyliczenia świadczeń, stosuje się do składników, w odpowiednim przypadku, jakie bierze pod uwagę instytucja właściwa tego Państwa, zgodnie z przepisami ust. 1, z tytułu okresów ubezpieczenia lub zamieszkania ukończonych na podstawie ustawodawstwa innych Państw Członkowskich.

Artykuł 57. Okresy ubezpieczenia lub zamieszkania krótsze niż jeden rok.

1. Nie naruszając przepisów art. 52 ust. 1 lit. b), instytucja Państwa Członkowskiego nie jest zobowiązana do przyznania świadczeń z tytułu okresów ukończonych na podstawie stosowanego przez nią ustawodawstwa, które są uwzględniane w chwili realizacji ryzyka, jeżeli:
    - długość wspomnianych okresów jest mniejsza niż jeden rok, oraz
    - uwzględniając wyłącznie te okresy, żadne prawo do świadczeń nie zostało nabyte na podstawie tego ustawodawstwa.
- Do celów stosowania przepisów niniejszego artykułu określenie „okresy” oznacza wszystkie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, które albo kwalifikują się do wspomnianego świadczenia, albo bezpośrednio je zwiększają.
2. Instytucja właściwa każdego zainteresowanego Państwa Członkowskiego bierze pod uwagę okresy określone w ust. 1 do celów stosowania przepisów art. 52 ust. 1 lit. b) punkt i).
  3. W przypadku gdy stosowanie przepisów ust. 1 spowodowałoby zwolnienie ze zobowiązań wszystkich instytucji zainteresowanych Państw Członkowskich, świadczenia są przyznawane wyłącznie na podstawie ustawodawstwa ostatniego z tych państw, którego warunki są spełnione, tak jak gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia, spełnione i brane pod uwagę zgodnie z przepisami art. 6 i art. 51 ust. 1 i 2 zostały spełnione na podstawie ustawodawstwa tego Państwa Członkowskiego.
  4. Niniejszy artykuł nie ma zastosowania do systemów wymienionych w załączniku VIII część 2.

Artykuł 58. Przyznawanie dodatków.

1. Świadczeniobiorca, do którego stosują się przepisy niniejszego rozdziału, nie może, w Państwie Członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania i na podstawie ustawodawstwa którego płatne jest świadczenie, otrzymać świadczenia, które jest niższe od świadczenia minimalnego ustalonego przez to ustawodawstwo za okres ubezpieczenia lub zamieszkania równy wszystkim okresom brany pod uwagę do wypłaty zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału.
2. Instytucja właściwa tego Państwa Członkowskiego wypłaca uprawnionemu przez okres jego zamieszkania na terytorium tego państwa dodatek równy różnicy między całkowitą wysokością świadczeń należnych na podstawie przepisów niniejszego rozdziału a kwotą świadczenia minimalnego.

Artykuł 59. Ponowne obliczenie i rewaloryzacja świadczeń.

1. Jeżeli metoda ustalania wysokości świadczeń lub zasady wyliczania świadczeń ulegają zmianie na podstawie ustawodawstwa Państwa Członkowskiego lub jeżeli sytuacja osobista zainteresowanego ulega istotnej zmianie, która, na podstawie tego ustawodawstwa, prowadziłaby do dostosowania kwoty świadczenia, to zgodnie z przepisami art. 52 dokonywane jest ponowne jej obliczenie.
2. Natomiast jeżeli z powodu wzrostu kosztów utrzymania, wahań poziomu wynagrodzeń lub czynników stanowiących przyczynę dostosowań, świadczenia należne od zainteresowanych Państw ulegają określonej zmianie procentowej lub kwotowej, to procent ten lub kwota musi być stosowana bezpośrednio do świadczeń ustalonych, zgodnie z przepisami art. 52, bez dokonywania ponownego obliczania.

Artykuł 60. Przepisy szczególne dla urzędników służby cywilnej.

1. Przepisy art. 6, 50, 51 ust. 3 i 59 mają zastosowanie, mutatis mutandis, do osób objętych systemem szczególnym dla urzędników służby cywilnej.
2. Jednak jeżeli ustawodawstwo właściwego Państwa Członkowskiego uzależnia nabycie, zachowanie lub odzyskanie prawa do świadczeń na podstawie systemu szczególnego dla urzędników służby cywilnej od tego czy wszystkie okresy ubezpieczenia zostały spełnione na podstawie jednego lub więcej systemów szczególnych dla urzędników służby cywilnej w tym Państwie Członkowskim lub czy są uważane przez ustawodawstwo tego państwa za równoważne z tymi okresami, instytucja właściwa tego państwa bierze pod uwagę tylko okresy, które mogą być uznane na podstawie stosowanego przez nią ustawodawstwa. Jeżeli, z uwzględnieniem tak ukończonych okresów, zainteresowany nie spełnia warunków do otrzymania tych świadczeń, okresy te uwzględniane są w celu przyznania świadczeń na podstawie systemu ogólnego lub, w przeciwnym razie, programu stosującego się do pracowników fizycznych lub umysłowych, w zależności od przypadku.
3. W przypadkach, w których, na podstawie ustawodawstwa Państwa Członkowskiego, świadczenia wynikające z systemu szczególnego dla urzędników służby cywilnej wyliczane są na podstawie ostatniego wynagrodzenia lub ostatnich wynagrodzeń otrzymywanych w odnośnym okresie, instytucja właściwa tego państwa bierze pod uwagę, do celów wyliczania, tylko te wynagrodzenia, właściwie zrewaloryzowane, które otrzymywane były w okresie lub w okresach, w których zainteresowany podlegał temu ustawodawstwu.

Artykuł 12. Sumowanie okresów.

1. Do celów stosowania art. 6 rozporządzenia podstawowego instytucja właściwa kontaktuje się z instytucjami państw członkowskich, których ustawodawstwu zainteresowany również podlegał, w celu ustalenia wszystkich okresów spełnionych zgodnie z ich ustawodawstwem.
2. Odpowiednie okresy ubezpieczenia, pracy najemnej, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego są dodawane do okresów spełnionych zgodnie z ustawodawstwem każdego innego państwa członkowskiego, o ile jest to konieczne do celów stosowania art. 6 rozporządzenia podstawowego, pod warunkiem że okresy te nie pokrywają się.
3. W przypadku gdy okres ubezpieczenia lub zamieszkania spełniony zgodnie z obowiązkowym ubezpieczeniem na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego zbiega się z okresem ubezpieczenia spełnionym w ramach ubezpieczenia dobrowolnego lub kontynuowanego ubezpieczenia fakultatywnego zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego, uwzględnia się jedynie okres spełniony w ramach ubezpieczenia obowiązkowego.
4. W przypadku gdy okres ubezpieczenia lub zamieszkania inny niż równorzędny z okresem ukończonym zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego zbiega się z okresem równorzędnym na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego, uwzględnia się jedynie okres inny niż okres równorzędny.
5. Każdy okres uznany za równorzędny na podstawie ustawodawstwa dwóch lub więcej państw członkowskich jest uwzględniany jedynie przez instytucję państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany ostatnio obowiązkowo podlegał przed wspomnianym okresem. W przypadku gdy zainteresowany nie podlegał obowiązkowo ustawodawstwu państwa członkowskiego przed wspomnianym okresem, okres ten jest uwzględniany przez instytucję państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany obowiązkowo podlegał w pierwszej kolejności po wspomnianym okresie.
6. W przypadku, w którym nie można w sposób dokładny określić ram czasowych, w których niektóre okresy ubezpieczenia lub zamieszkania zostały spełnione zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego, domniemywa się, że okresy te nie pokrywają się z okresami ubezpieczenia lub zamieszkania spełnionymi zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego; okresy te uwzględnia się – w przypadku gdy może to być korzystne dla zainteresowanego – jedynie w zakresie, w jakim mogą one być rozsządnie uwzględnione.

Artykuł 49. Określanie stopnia inwalidztwa.

1. W przypadku gdy zastosowanie ma art. 46 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, jedyną instytucją uprawnioną do podejmowania decyzji dotyczącej stopnia inwalidztwa wnioskodawcy jest instytucja kontaktowa, jeżeli stosowane przez tę instytucję ustawodawstwo wymienione jest w załączniku VII do rozporządzenia podstawowego, a w przeciwnym razie – instytucja, która stosuje ustawodawstwo wymienione w tym załączniku i której ustawodawstwu wnioskodawca ostatnio podlegał. Instytucja ta podejmuje tę decyzję z chwilą ustalenia, czy zostały spełnione kryteria kwalifikowalności określone w mającym zastosowanie ustawodawstwie, uwzględniając w stosownych przypadkach art. 6 i 51 rozporządzenia podstawowego. O swojej decyzji powiadamia ona niezwłocznie inne zainteresowane instytucje.
W przypadku gdy ustanowione w mającym zastosowanie ustawodawstwie kryteria kwalifikowalności nie dotyczące stopnia inwalidztwa nie są spełnione po uwzględnieniu art. 6 i 51 rozporządzenia podstawowego, instytucja kontaktowa niezwłocznie informuje o tym instytucję właściwą ostatniego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu wnioskodawca podlegał. Wspomniana instytucja właściwa uprawniona jest do podjęcia decyzji o stopniu inwalidztwa wnioskodawcy, jeżeli kryteria kwalifikowalności określone w mającym zastosowanie ustawodawstwie są spełnione. O swojej decyzji niezwłocznie powiadamia ona inne zainteresowane instytucje.
Przy określaniu kwalifikowalności można, w razie konieczności, odesłać sprawę, zgodnie z tymi samymi warunkami, do instytucji właściwej w zakresie inwalidztwa w pierwszym państwie członkowskim, którego ustawodawstwu wnioskodawca najpierw podlegał.
2. W przypadku gdy art. 46 ust. 3 rozporządzenia podstawowego nie ma zastosowania, każda z instytucji zgodnie ze stosowanym przez siebie ustawodawstwem ma możliwość zlecenia zbadania wnioskodawcy przez wybranego przez siebie lekarza lub innego specjalistę w celu określenia stopnia inwalidztwa. Instytucja danego państwa członkowskiego uwzględnia jednak dokumenty, orzeczenia lekarskie oraz informacje o charakterze administracyjnym zgromadzone przez instytucję innego państwa członkowskiego, tak jak gdyby zostały one sporządzone w jej własnym państwie członkowskim.

Krystyna Maria ŁYBACKA

polityk, dr nauk matematycznych, nauczyciel akademicki

Posłanka na Sejm RP I, II, III, IV, V, VI i VII Kadencji. Była zaangażowana w pracach Sejmowych Komisji: Edukacji, Nauki i Młodzieży, Konstytucyjnej, Obrony, Administracji i Spraw Wewnętrznych; przewodnicząca Komisji Nadzwyczajnej do Spraw Ratyfikacji Konkordatu; przewodnicząca bilateralnej grupy polsko-francuskiej. W gabinecie Leszka Millera objęła funkcję Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. W latach 2004 - 2005 oraz 2011 - 2014 Wiceprzewodnicząca Klubu Parlamentarnego SLD.

Od 2014 roku Posłanka do Parlamentu Europejskiego, członkini: Komisji ds. Kultury i Edukacji oraz ds. Przemysłu, Badań Naukowych i Energii; Delegacji do Komisji Współpracy Parlamentarnej UE-Rosja oraz ds. stosunków ze Zgromadzeniem Parlamentarnym NATO.

Wielokrotnie nagradzana: trzykrotna nagroda resortowa, Złoty Krzyż Zasługi, Złota Odznaka ZNP, liczne odznaczenia regionalne. Za działalność na rzecz polsko-francuskiej wymiany parlamentarnej odznaczona przez prezydenta Chiraca. Wyróżniona przez Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego statuetką Hipolita dla Lidera Pracy Organicznej.

WWW.KANCELARIARADCOWSKA.EU

Grupa Postępowego Sojuszu
Socjalistów & Demokratów
w Parlamencie Europejskim

Publikacja sfinansowana przez Delegację Polską w Grupie Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów w Parlamencie Europejskim